

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

Simpozij

FILOZOFIJA I UMJETNOST

Zagreb, 1.–3. prosinca 2011.
Školska knjiga, Masarykova 28

Popratni program simpozija

Srijeda, 30. studenoga 2011., 19.00 sati
(Kino *Tuškanac*, Tuškanac 1, Zagreb)

Zagrebačka premijera filma *Jedna žena – jedan vek* Želimira Žilnika
i diskusija o filmu
(u suradnji s Human Rights Film Festivalom)

Četvrtak, 1. prosinca 2011., 19.00 sati
(Školska knjiga, Masarykova 28, Zagreb)

Promocija novih izdanja Hrvatskog filozofskog društva

Petak, 2. prosinca 2011., 17.30 sati
(Školska knjiga, Masarykova 28, Zagreb)

Godišnja skupština Hrvatskog filozofskog društva

Subota, 3. prosinca 2011., 19.00 sati
(net.kulturni klub MaMa, Preradovićeva 18, Zagreb)

Okrugli stol *Umjetnost i društveni angažman*
(u suradnji s Multimedijalnim institutom)

ORGANIZATOR SIMPOZIJA

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

Filozofski fakultet

Ivana Lučića 3

HR-10000 Zagreb

Tel.: +385 (0)1 6111 808

e-mail: filozofska-istrazivanja@zg.t-com.hr

www.hrfd.hr

ORGANIZACIJSKI ODBOR SIMPOZIJA

doc. dr. sc. Ankica Čakardić (predsjednica),

doc. dr. sc. Hrvoje Jurić i Mira Matijević (tajništvo),

Krešimir Babel, prof. dr. sc. Nadežda Čačinović,

prof. dr. sc. Gordana Škorić, doc. dr. sc. Marko Tokić, prof. dr. sc. Lino Veljak

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO

ZAHVALJUJE NA PODRŠCI

SLJEDEĆIM INSTITUCIJAMA I OSOBAMA:

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske,

Hrvatska turistička zajednica, Školska knjiga,

Human Rights Film Festival, Hrvatski filmski savez,

Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Zagreba, Multimedijalni institut

Mario Kovač, Sarita Matijević, Petar Milat, Agar Pata,

Ivana Percl, Tihana Pupovac, Mima Simić, Želimir Žilnik

Sadržaj

- *Filozofija i umjetnost* – obrazloženje teme 5
- Program simpozija i popratnih događanja 9
- Sažeci izlaganja 21
- Adresar sudionika i sudionica 83

FILOZOFIJA I UMJETNOST

Obrazloženje teme

Filozofija postavlja temeljna pitanja, ona ne slijedi zakone tematski reduciranih znanosti i redukcioniističkih znanstvenih metoda. Upravo suprotno, ona pokušava polimorfnim perspektivizmom zahvatiti čim veću mjeru cjeline. To se uprizoruje u svakom pitanju o uvjetima mogućnosti iskustvene zbilje radi čega njezin nužno kritički potencijal umno prosuđuje o svakom mnijenju, svjetonazoru i smisljenoj tvorevini. Pokušaji određenja filozofije s obzirom na njezin sadržajni, formalni i bitni smisao obično u zapadnoj tradiciji razmatraju i razgraničavaju filozofiju od znanosti, mita, religije i, dakako, umjetnosti. Umjetnost nije tek uzvišeni oblik ljudskoga izražavanja, ona je zapravo sebi svojstveno razotkrivanje biti ljepote, stanovitava uspostava života u istini i slobodi uma. Upravo stoga je veza filozofije i umjetnosti osobito bliska: umjetnost oslobađa filozofiju kad je posrijedi svijet nadosjetilnoga, i obrnuto, filozofija oslobađa umjetnost od njezine zatvorenosti u oblasti osjetilnog. U tom smislu se postavljaju sljedeća pitanja: Što je lijepo i kako ga prosuditi? Ima li veze između prirodno lijepog i umjetnički lijepog? Kakav je odnos između autora, procesa rada, djela, produkcije, reprodukcije i primatelja ili publike? Što znači imati autentično zbiljsko iskustvo? Je li ono moguće u svakom vidu ljudskoga djelovanja i što ono znači za umjetničku praksu? Može li umjetnost imati funkciju? Ako može, je li ona spoznajna, etička, politička ili odgojna? Zbiva li se filozofija u umjetnosti i medijima? Kakav je odnos između kulture, medija i umjetnosti? Kako bismo mogli ispitati kreativne strategije umjetnosti kao vid društveno-političkoga djelovanja? Što označava dihotomija popularna vs. visoka kultura? Pitanja te vrste mogli bismo beskonačno nizati, bilo da razmatramo umjetnost kao slobodu, kao komunikativnost, medij ili da naprosto razmatramo njezine mnogostruke subverzivne potencijale.

Književnost, likovna umjetnost, glazba i filmska umjetnost samo ugrubo naznačuju medijske dosege različitih umjetničkih praksi. Pitanje je koliko ovi »tradicionalni registri« interferiraju i koliko su obuhvatni ako želimo govoriti o specifičnim tehnikama umjetnosti gdje očigledno postoji razlika između, primjerice, primijenjenih umjetnosti (primijenjena grafika, dizajn interijera, kostimografija, scenografija, tekstilna umjetnost i sl.) i izvedbeno-scenske umjetnosti poput teatra, performansa i plesa ili pak umjetnosti poput arhitekture, fotografije, stripa ili videa.

Pored povijesti, povijesti umjetnosti i estetike, u širem kontekstu analize umjetnost razmatramo kao medij. Takvo teorijsko naslijeđe pratimo u kriticizmu Frankfurtske škole preko interdisciplinarnе teorije medija i novomedijske kritike. Očišta se – spomenimo tek neka – kreću od jezikoslovnih studija, preko psihoanalitičke teorije, do feminističke kritike. Život bez

medija nije moguć; medij funkcionira kao sinonim za stvarnost, kako to s pravom ističe Habermas. Granica izvornosti i posredovanja zapada u strukturne rupe društveno-političkoga svakodnevlja. Vrijeme – u kojem povijesna svijest nastaje u iskustvu stalnih, sve ubrzanijih promjena znanstvenotehničkoga svijeta života – snažno se upisuje i rastvara u tkivu umjetnosti i kulture u cijelosti, time zadobivajući svoju opipljivost, strukturu, trajanje. Posljednjih desetljeća svjedočimo različitim »krajevima«; govori se o kraju povijesti, kraju filozofije, kraju metafizike, svršetku moderne, kraju politike, smrti Boga, smrti čovjeka, razaranju uma i uspostavi bezumlja, pa tako i o kraju umjetnosti. Ti krajevi istovremeno predstavljaju predmetni horizont i filozofije i umjetnosti. Kad je posrijedi lijepo filozofije, možemo reći da filozofija i ne želi biti lijepa; ako bi tomu težila, kako navodi Kant, onda bi ona bila besmislica. Kraj umjetnosti, posve paradoksalno, označava da »biti lijepo« postaje još veća besmislica.

Utoliko bi obnova propitivanja ključnih problema vezanih za odnos filozofije i umjetnosti trebala predstavljati doprinos u stanovitoj dijagnostici kakvoće vremena u kojem živimo. Tu se najbolje ogleda inherentna veza umjetničkoga djelovanja i društveno-političke pojavnosti koje očitavamo kao simulakrume i nepregledna reproduciranja. Posrijedi je relacija na liniji »umjetnosti u doba reprodukcije« i gubitak političkoga djelovanja u korist strateške logike i ekonomske reprodukcije koja u cijelosti negira svako autonomno, zbiljsko i autentično iskustvo. Takvo stanje određuje i ono što označavamo kao »kič« ili »pseudoumjetnost«, budući da možemo govoriti o odumiranju jednoga svijeta s njegovim sadržajem, ustrojem, temeljem, svrhom i vrijednostima.

Kolidirajući horizonti umjetnosti i filozofije (sa širokim spektrom njihovih vlastitih polja i grana) također predstavljaju plodno tlo za njihov susret s teorijom umjetnosti, mediologijom, kulturologijom, komunikologijom, antropologijom, etnologijom, sociologijom, psihologijom, pedagogijom, teologijom, ekonomijom, pravom, politikom, muzeologijom, urbanistikom, arhitekturom, dizajnom, kao i s medicinom i prirodnim znanostima, te biotehnologijom i informacijsko-komunikacijskim tehnologijama. Na taj se način Hrvatsko filozofsko društvo, vjerno svojoj tradiciji, još jednom potvrđuje kao medij interdisciplinarne i pluriperspektivne suradnje različitih pristupa koji afirmiraju ovu posve aktualnu temu.

Doc. dr. sc. Ankica Čakardić

Predsjednica Organizacijskoga odbora
simpozija *Filozofija i umjetnost*

PROGRAM
simpozija i popratnih događanja

SRIJEDA, 30. studenoga 2011.

Zagrebačka premijera filma *Jedna žena – jedan vek* Želimira Žilnika i diskusija o filmu

(Kino *Tuškanac*, Tuškanac 1, Zagreb)

19.00 Projekcija filma *Jedna žena – jedan vek*

Scenarist i redatelj: Želimir Žilnik

Godina: 2011.

Trajanje: 100 minuta

Direktor fotografije: Miodrag Milošević

Montaža: Vuk Vukmirović

Crtež i animacija: Aleksandar Rott, Aleksandar Ilić

Produkcija: Playground produkcija (Novi Sad)

Producentica: Sarita Matijević

Diskusija o filmu *Jedna žena – jedan vek*

Sudjeluju: Želimir Žilnik i Dragica Srzentić

Moderiraju: Mima Simić i Petar Milat

After-YU after-revolucionarni after-party

DJ Mario Kovač

Organizatori

- Hrvatsko filozofsko društvo
- Human Rights Film Festival

Podrška

- Hrvatski filmski savez
- Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Zagreba

O Želimiru Žilniku

Želimir Žilnik je jedan od najznačajnijih redatelja na prostoru bivše Jugoslavije i svjetski priznati umjetnik. Rođen je u Nišu 1942. godine, a živi i radi u Novom Sadu. Autor je brojnih igranih i dokumentarnih filmova te jedan od začetnika žanra koji se naziva »doku-drama«. Nagrađivan je na domaćim i internacionalnim filmskim festivalima. Od početka profesional-

nog rada na filmu, okrenut je suvremenim temama koje uključuju društvenu, političku i ekonomsku kritiku svakodnevice. O tome svjedoči i njegov najpoznatiji film *Rani radovi* iz 1968. godine, koji je nagrađen Zlatnim medvjedom na Berlinskom filmskom festivalu, kao i sa četiri nagrade na Pulskom festivalu iste godine. Nakon problema sa cenzurom u Jugoslaviji, te zaustavljanja rada na drugom igranom filmu, *Žilnik* sredinu sedamdesetih godina provodi u Njemačkoj, praveći nezavisne filmove. Po povratku u zemlju, od kraja sedamdesetih režira seriju dobro primljenih televizijskih filmova i doku-drama za TV Beograd i TV Novi Sad, koji su nagrađivani na televizijskim festivalima u zemlji i inozemstvu. Uz to, tijekom sedamdesetih i osamdesetih, snima i igrane filmove koji nagovještavaju političke i socijalne promjene, kao i nadolazeće tenzije u zemlji. Tijekom devedesetih, u nezavisnim filmskim i medijskim produkcijama, realizira niz igranih i dokumentarnih filmova na temu kataklizme na Balkanu. Filmovi su dobili najznačajnije nagrade na festivalima u Herceg Novom, na Paliću, u Novom Sadu i Sopotu. Prikazani su na brojnim međunarodnim festivalima, a na Berlinaleu 2005. godine njegov je film *Marble Ass* dobio značajnu nagradu »Teddy«. Slom sistema vrijednosti u post-tranzicijskim zemljama centralne i istočne Europe te problemi izbjeglištva i migracija u novonastalim okolnostima proširene Europe teme su ciklusa *Žilnikovih* filmova od 2000. do 2009., koji su prikazani na više od 250 međunarodnih festivala i filmskih manifestacija. Od 1997. godine se bavi i pedagoškim radom, kao mentor i izvršni producent niza međunarodnih filmskih radionica za studente iz južnoistočne Europe, te kao gostujući predavač na mnogim filmskim školama u Engleskoj, Nizozemskoj, Austriji, SAD, Mađarskoj, Švedskoj, itd.

O filmu *Jedna žena – jedan vek*

Dokumentarni film *Jedna žena – jedan vek* na principima iskaza, intervjua i rekonstrukcije, a kroz životnu priču danas 99-godišnje Dragice Srzentić, osvjetljava niz značajnih događaja i osoba vezanih za jugoslavensku povijest prije i poslije Drugog svjetskog rata. Kroz sliku jednog stoljeća života žene-heroja (koja je, među ostalim, 1948. godine osobno odnijela Staljinu u Moskvu čuveno Titovo »ne«), otvaraju se rijetko spominjani segmenti jugoslavenskih intelektualnih i ideoloških labirinata kroz koje se prolazilo u stvaranju i propadanju brojnih država u kojima je živjela ova Istrijanka rodom iz Sovinjaka (Austrougarska, Kraljevina Italija, Kraljevina SHS, Kraljevina Jugoslavija, NDH, FNRJ, SFRJ, Hrvatska, Srbija).

ČETVRTAK, 1. prosinca 2011.

Simpozij *Filozofija i umjetnost*

(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

9.00–9.30 *Otvaranje skupa i pozdravne riječi*

Uvodna izlaganja

9.30–9.45 ŽARKO PAIĆ (Zagreb): Tehnosfera i događaj umjetnosti.
Od performativne do digitalne estetike

9.45–10.00 TOMISLAV BRLEK (Zagreb): Pisano mišljenje

10.00–10.15 *Diskusija*

10.15–10.30 *Pauza*

Stvaralaštvo i umjetnost u djelima hrvatskih i bosanskohercegovačkih teoretičara

10.30–10.45 MIROSLAV ARTIĆ (Zagreb): Smisao i mogućnost stvaralaštva u kritičkoj misli praksisovaca – nedostatak koji treba ispraviti

10.45–11.00 SANJA HORVATINČIĆ (Zagreb): Filozofija *praxisa* i *Nova umjetnička praksa* 1960-ih i 1970-ih godina u Hrvatskoj

11.00–11.15 ZLATAN DELIĆ (Tuzla): Estetska teorija spoznaje, fenomenografija i tekstualni aktivizam u djelu Kasima Prohića

11.15–11.30 MILE MARINČIĆ (Ivanić Grad), BERISLAV ČOVIĆ (Zagreb): Filozofija umjetnosti ili življenje ljepote dr. fra Ignacija Gavrana

11.30–11.45 *Diskusija*

11.45–12.00 *Pauza*

Metafora, ironija, humor

12.00–12.15 GORDANA ŠKORIĆ (Zagreb): Metaforičko mišljenje

- 12.15–12.30** JADRANKA BRNČIĆ (Zagreb): »Živa« i »mrtva« metafora
- 12.30–12.45** NEVENA JEVTIĆ (Novi Sad): Iskušenje ironije. Može li ironija igrati ulogu kritike?
- 12.45–13.00** BLAŽENKA PERICA (Split): Između duhovitosti i duhovnosti. Izričaji humora u suvremenoj vizualnoj umjetnosti
- 13.00–13.15** *Diskusija*

Simpozij *Filozofija i umjetnost* – sekcija A

(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

Kantova estetika i etika

- 15.00–15.15** IGOR CVEJIĆ (Beograd): Način mišljenja (*Denkungsart*) u sudu ukusa kod Kanta: pojmovi *Bewußtsein* (svest) i *Humanität* (humanost)
- 15.15–15.30** ŽELJKO SENKOVIĆ (Osijek): Jedno pretumačenje Kantove »moći suđenja«
- 15.30–15.45** VEDRAN RUTNIK (Osijek): Kantov pojam genija
- 15.45–16.00** IGOR ETEROVIĆ (Rijeka): Estetički argumenti za očuvanje okoliša
- 16.00–16.15** SLOBODAN SADŽAKOV (Novi Sad): Filozofska ideja mira i umetnost
- 16.15–16.30** *Diskusija*
- 16.30–16.45** *Pauza*

Filozofija, umjetnost i kultura u (post)modernom kontekstu

- 16.45–17.00** MAJA SOLAR (Novi Sad): »Aktivna« umetnost i »pasivna« filozofija
- 17.00–17.15** DAVORIN ĆUTI, VILIM PLUŽARIĆ (Zagreb): Badiouov subjekt umjetnosti: povratak umjetnosti ili još jedna utopija u postmodernoj misli

17.15–17.30 MOJCA RAPO (Karlovac): Ženska estetika između filozofije i kulture

17.30–17.45 *Diskusija*

17.45–18.00 *Pauza*

Filmozofija

18.00–18.15 MARIJAN KRIVAK (Osijek): Promišljanje filmske umjetnosti – uz *Filmozofiju* Olliviera Pourriola

18.15–18.30 ŽELJKA MATIJAŠEVIĆ (Zagreb): Pop-»filozof«/»psihološki analitičar« Slavoj Žižek i filmska umjetnost

18.30–18.45 ŽELJKO UVANOVIĆ (Osijek): »Estetika« i »etika« savršenog zločina. Pokušaj razumijevanja filozofije zla kod nekažnjenih serijskih ubojica-likova iz odabranih igranih filmova

18.45–19.00 *Diskusija*

Simpozij *Filozofija i umjetnost* – sekcija B

(Mala dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

Hermeneutika i umjetnost

15.00–15.15 DAFNE VIDANEC (Zaprešić): Gadamerov doprinos razumijevanju koncepta umjetnosti u suvremenoj filozofijskoj misli

15.15–15.30 IVAN DODLEK (Zagreb): Buberova dijaloška filozofija i umjetnost kao *susret*

15.30–15.45 NEDILJKO MATIĆ (Zagreb): Utjecaj medija na hermeneutičko iskustvo umjetnosti

15.45–16.00 *Diskusija*

16.00–16.15 *Pauza*

Umjetnost u horizontu religije

- 16.15–16.30** BORIS BECK (Zagreb): Mene, tekel, fares: umjetnički artefakt u trima paradigmama – metafizičkoj, modernističkoj i postmodernističkoj
- 16.30–16.45** NUSRET ISANOVIĆ (Zenica): Prilog drukčijem čitanju i razumijevanju islamske umjetnosti
- 16.45–17.00** EMIL ČIĆ (Zagreb): Glazba kao slika Boga i božanskog. Metafizika i pragmatizam ujedinjeni u umjetnosti
- 17.00–17.15** *Diskusija*
- 17.15–17.30** *Pauza*

Poezija, poetika i autopoetika

- 17.30–17.45** RADOMIR VIDENOVIĆ (Niš): Susret u jeziku: filosofija i poezija
- 17.45–18.00** IVANA KNEŽIĆ (Zadar): Pjesničko stvaralaštvo Thomasa Hobbesa
- 18.00–18.15** IVAN BEKAVAC BASIĆ (Zagreb): Neka estetička pitanja uz moju knjigu *Zbirka nenapisanih pjesama*
- 18.15–18.30** NIKOLA TADIĆ (Sisak): *Zagrebačka filozofska škola*. Pjesničko-filozofske zagonetke
- 18.30–18.45** *Diskusija*

19.00 Promocija novih izdanja Hrvatskog filozofskog društva
(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

PETAK, 2. prosinca 2011.

Simpozij *Filozofija i umjetnost*

(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

Uvodna izlaganja

9.00–9.15 IGOR ČATIĆ (Zagreb): Materijalna kultura je preduvjet duhovne kulture

9.15–9.30 DRAGAN ČALOVIĆ (Beograd): Umetnost u cyber-okruženju

9.30–9.45 *Diskusija*

9.45–10.15 *Pauza*

Umjetnost, vizualna kultura, mediji

10.15–10.30 DIVNA VUKSANOVIĆ (Beograd): Dijalektika vizuelne kulture: kritička preispitivanja

10.30–10.45 LIVIA PAVLETIĆ (Zagreb): Umjetnost novih medija kao pokušaj *Gesamtkunstwerka* tehno-znanstvenog doba

10.45–11.00 PREDRAG TERZIĆ (Banja Luka/Beograd) Od percepcije do uronjenosti

11.00–11.15 IRFAN HOŠIĆ (Bihać): Skandal i šok – cilj ili sredstvo umjetnosti moderne?

11.15–11.30 *Diskusija*

11.30–11.45 *Pauza*

Umjetnost, vizualna kultura, mediji... i politika

11.45–12.00 SEAD ALIĆ (Zagreb): Scar(t)face

12.00–12.15 MARKO KARDUM (Zagreb): Granice političkog i ideološkog u vizualnoj kulturi

12.15–12.30 DUNJA MATIĆ (Rijeka): Aksiomatika želje – umijeće kastracije umjetnika ili...?

12.30–12.45 MARTINA MIHOLIĆ (London): Vidljivo nevidljivo

12.45–13.00 *Diskusija*

Simpozij *Filozofija i umjetnost*

(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

Filozofija i umjetnost na tragu klasikâ

15.00–15.15 VANI ROŠČIĆ (Zadar): Filozofsko promišljanje povijesti umjetnosti

15.15–15.30 SAŠA HORVAT (Zagreb): Zaborav u temelju kiča i propadanja kod Kundere i Heideggera

15.30–15.45 MARIJA LAMOT (Krapina): Građanski duh i umjetnost kao oblik života

15.45–16.00 *Diskusija*

16.00–16.15 *Pauza*

Filozofija i glazba

16.15–16.30 FULVIO ŠURAN (Pula): Filozofija i glazba

16.30–16.45 MARKO DOŠEN (Osijek): Arthur Schopenhauer: Svijet kao volja i predodžba: Glazba

16.45–17.00 BRUNO ĆURKO (Zagreb): Može li se govoriti o estetici *rock* glazbe?

17.00–17.15 DIJANA ĆURKOVIĆ (Zagreb): *Kalk* kao odraz hip-hop kulture u tekstovima *Dječaka*

17.15–17.30 *Diskusija*

17.30 Godišnja skupština Hrvatskog filozofskog društva

(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

20.00 Cocktail

(Restoran Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

SUBOTA, 3. prosinca 2011.

Simpozij *Filozofija i umjetnost*

(Velika dvorana Školske knjige, Masarykova 28, Zagreb)

Filozofija, književnost i izvedbene umjetnosti

- 9.30–9.45** MARIJANA KOLEDNJAK (Varaždin): Književna imaginacija Marthe Nussbaum
- 9.45–10.00** IRIS VIDMAR (Rijeka): David Davies o kognitivnoj funkciji književnosti
- 10.00–10.15** BARBARA DOLENC (Krapina): Izvedba pisanja kao heterotopija
- 10.15–10.30** KATJA ŠIMUNIĆ (Zagreb): Ples i filozofija. Misao Michela Bernarda o plesnom korporeitetu
- 10.30–10.45** *Diskusija*
- 10.45–11.00** *Pauza*

Filozofija, slikarstvo i multimedijaska umjetnost

- 11.00–11.15** KATARINA RUKAVINA (Rijeka): Picassov pogled. Gledanje, viđenje i vidljivo u Picassovoj umjetnosti
- 11.15–11.30** MARKO TOKIĆ (Osijek): Cy Twombly: »Suma«
- 11.30–11.45** LEONIDA KOVAČ (Zagreb): Proizvedeći sebe
- 11.45–12.00** *Diskusija*
- 12.00–12.15** *Pauza*

Promišljanje žanra i stila

- 12.15–12.30** IVAN MOLEK (Zagreb): Misaona slika i zakon žanra
- 12.30–12.45** IVANA KESER BATTISTA (Zagreb): Esej: razmišljanje u fragmentima

12.45–13.00 MARIJA SELAK (Zagreb): Mogućnosti i granice predgovora

13.00–13.15 MAJA POLJAK (Zadar): Odnos između Newmanovog stila i misli

13.15–13.30 *Diskusija*

13.30–14.00 *Završna diskusija*

19.00 Okrugli stol *Umjetnost i društveni angažman*

(net.kulturni klub MaMa, Preradovićeve 18, Zagreb)

Sudjeluju: Nataša Govedić, Nicole Hewitt, Leonida Kovač, Andreja Kulunčić, Siniša Labrović i Vili Matula

Moderiraju: Ankica Čakardić i Hrvoje Jurić

Organizatori

- Hrvatsko filozofsko društvo
- Multimedijalni institut

SAŽECI IZLAGANJA

SEAD ALIĆ

Centar za filozofiju medija, Zagreb, Hrvatska

Scar(t)face

Ideja je rada, prije ostaloga, detektirati ključne promjene koje su na licu umjetnosti ostavili globalni procesi. Je li umjetnost u svom oslobađanju za tržište i slobodnog građanina kupca koraknula u trusno područje globalnih igara i s umjetnošću samom? Jesu li bili u pravu navjestitelji smrti kako umjetnosti tako i pojedinih oblika refleksije umjetničkoga?

Izlaganje se želi suočiti i s pitanjem uspješnosti različitih pristupa u razumijevanju umjetnosti danas, posebno u svjetlu podilaženja pojedinih znanosti ukusima i potrebama globalnih korporacija.

Treba li i dalje inzistirati na estetičkoj dimenziji govora o umjetnosti? Koliko se svijet umjetnosti (sve više posredovan medijima i sve češće oblikovan u novim medijima) može razumjeti bez temeljitog poznavanja najdubljih dimenzija medijskog posredovanja svijeta?

Izlaganje želi analizirati dubinu i opasnost ožiljka na licu umjetnosti.

MIROSLAV ARTIĆ

Zagreb, Hrvatska

**Smisao i mogućnost stvaralaštva
u kritičkoj misli praksisovaca –
nedostatak koji treba ispraviti**

Stvaralaštvo u kritičkoj misli »praksisovaca« odveć je važno da bi ga se promatralo u horizontali, plošno, samo u jednoj dimenziji stvarnosti. Ne bi se ono smjelo poistovjetiti sa opisom čovjeka proizvođača, koji svojim radom proizvodi nove predmete jer tako bi se prikazao tek proces ljudskog rada.

Stvaralaštvo se kao autohton i osobito kreativan proces ne može pojednostavljeno predstaviti, opisati ili definirati samo ljudskim radom. Kangrga svojom prospektivnom dimenzijom vremena i spekulativnim prodorom snažno produbljuje problem stvaralaštva, a Supek svojim uvidima o proturječnosti kao temeljnoj crti ljudske prirode, osobito problematizira i obogaćuje dimenziju stvaralaštva.

Stoga se u ovom radu postavlja pitanje pristupa i razumijevanja stvaralaštva kao bitne odrednice čovjekovog djelovanja u svijetu i društvu u kontekstu praksisovske škole mišljenja. Odrednice kojima bi se propitivao karakter ljudskog stvaralaštva bile bi izvedene iz bogate i slojevite misaone cjeline Kangrge i Supeka. Paralelno bismo pratili ova dva misaona puta sa svim njihovim različitostima, sličnostima i osobito dodirnim točkama. Posebna pažnja bila bi usmjerena otkrivanju onih misaonih točaka u kojima se ogleda narav stvaralačkog djelovanja i to onakvog kakvo se može prepoznati i u njihovoj *praksi*.

Došlo bi se tako i do odgovora koliko su oni sami bili kompatibilni sa svojim uvidima i jesu li uspješno ostvarivali ideju stvaralačkog i kreativnog pojedinca, bilo u duhu Kangrgine misli, bilo u duhu Supekovog razmišljanja. Inspirativno je na kraju utvrditi kako su oni nadilazili granice proturječne ljudske prirode kada su težili oživljavanju vlastitih misaonih odrednica.

BORIS BECK

Zagreb, Hrvatska

**Mene, tekeli, faresi:
umjetnički artefakt u trima paradigmama –
metafizičkoj, modernističkoj i postmodernističkoj**

U Knjizi o Danijelu opisano je da je kralj Nabukodonosor opljačkao jeruzalemski Hram i sveto posuđe prenio u svoju riznicu, njegov sin Baltazar u tom je posuđu poslužio hranu dvorjanima, a Danijel je upozorio na svetogrđe. Na taj se način u babilonskom dvoru očituju tri pristupa umjetničkom artefaktu: Nabukodonosorov koji religijsko prisvaja za državne i nacionalne potrebe, Baltazarov koji umjetničko vidi kao razmjenu užitka i Danijelov koji umjetničko vidi samo u odnosu prema transcendentnom. Ta tri pristupa odgovaraju i trima društvima: totalnom (totalitarističkom), otvorenom i zatvorenom – s tim da je Danijel suočen s izborom: asimilacija, integracija ili subverzija. Da se isti artefakt može istovremeno očitavati u različitim paradigmama očito je i na Knjizi o Danijelu: ona može biti dio nacionalnog utemeljujućeg epa, prostor slobodnog tumačenja ili izvor vjerskog nadahnuća.

IVAN BEKAVAC BASIĆ

Zdravstveno učilište, Zagreb, Hrvatska

Neka estetička pitanja uz moju knjigu

Zbirka nenapisanih pjesama

Autor problematizira svoje poimanje umjetnosti osvrćući se na svoju *Zbirku nenapisanih pjesama* koja ima *Predgovor* i *Pogovor*, a čitav prostor između jesu nenapisane pjesme eventualno s naslovom i ponekom krhotinom (riječju ili nekom drugom naznakom što bi je pjesma trebala sadržavati). Prostor je bjeline prepušten čitatelju da sâm, potaknut pjesmom koja nije napisana ali je mišljena, na toj bjelini napiše svoje razmišljanje nad pjesmom, tj. svoju pjesmu. Tako se otvara mogućnost svakom čitatelju da bude suautor *Zbirke nenapisanih pjesama* koja u čitateljevoj ruci postaje *Zbirka napisanih pjesama čitateljevih*.

Zašto se autor odlučio objaviti *Zbirku nenapisanih pjesama* bit će izloženo u referatu i interakciji publike (sudionika simpozija) i autora.

TOMISLAV BRLEK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Pisano mišljenje

Budući da se obje služe istim medijem – jezikom – filozofiji je od svih umjetnosti neosporno najbliža književnost. Upravo iz te bliskosti proizlaze određeni specifični problemi u njihovu međusobnom odnosu, prema kojima filozofija može zauzeti niz stavova u rasponu između dviju krajnosti: ignorirati ih deklarativnim odricanjem bilo kakve važnosti činjenici fikcionalnosti mišljenja, kao što to čini, paradoksalno nazvana, filozofija jezika, ili iz njih izvesti radikalni zaključak *Philosophie dürfte man eigentlich nur dichten*, kako je to neprevodivo koncizno formulirao Wittgenstein. Političke implikacije povratne sprege književnosti i filozofije, kao nužne upisanosti svakog opisa, mogu se pratiti u preispisivanju pojmova kao što su *Konstellation* (Adorno), *différance* (Derrida), *différend* (Lyotard), *le partage du sensible* (Rancière), *potenza* (Agamben) ili *Kraft* (Menke).

JADRANKA BRNČIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

»Živa« i »mrtva« metafora

Na temelju refleksije o metafori kao produktu ljudske sposobnosti da »vidi kao«, u izlaganju ću nastojati otvoriti pitanje o srazu hermeneutike i dekonstrukcije u prostoru zajedničkom filozofiji i umjetnosti (posebice književnosti). Pojam »žive« i »mrtve« metafore prvi je koristio Nietzsche tvrdeći da su »istine iluzije«, što nam upravo metafora priziva u pamćenje. Derrida je preuzeo Nietzscheovu temu, štoviše, po njemu se metafora auto-destruira kako bi rekonstruirala čovjeka. Stoga je riječ o dvostrukoj smrti: filozofija umire prvi put kada se ne uspijeva izraziti konceptima, a pribjegava metafori, a drugi put kada se metafora iscrpi u svojim značenjima i ustupi mjesto konceptu. Ricœur prigovara Nietzscheu i Derridi da se bave mrtvom metaforom te razvija hipotezu: kad jednom metafora postane živom, tj. kada oslobodi sposobnost stvaranja novih metafora, ona povećava čovjekovu sposobnost stvaranja znanja, tj. primorava konceptualnu misao da misli *više*, što joj je zajedničko s imaginacijom čiji je produkt.

IGOR CVEJIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Način mišljenja (*Denkungsart*) u sudu ukusa kod Kanta: pojmovi *Bewußtsein* (svest) i *Humanität* (humanost)

Rad će početi od uvida u tri različita načina mišljenja koji su naznačeni u §40 *Kritike moći suđenja*, kao tri maksime: razuma, moći suđenja i uma. Ovi načini mišljenja se mogu posmatrati paralelno sa tri duševne moći: *moći saznanja*, *moći osećanja zadovoljstva i nezadovoljstva* i *moći htenja*. Za sud ukusa način mišljenja se predstavlja kao bitan, jer je upravo nje-gova *jednodušnost* (KMS, §22) ono što se u sudu ukusa zahteva. On igra i jednu suštinsku ulogu u sistemu uopšte, jer omogućava prelaz od načina mišljenja prema principima čulnosti, ka onom prema principima slobode. Pritom je jedan od ključnih pojmova koji treba ispitati – *Bewußtsein*. Pitanje koje će u ovom radu biti postavljeno je da li shodno tri sposobnosti duše možemo govoriti o tri načina na koja se dolazi do ovog »biti svestan«. S obzirom na princip ovog načina mišljenja »misliti na mesto svakog drugog čoveka«, on će biti doveden u vezu sa Šeftsberijevim (Shaftesbury) i Hačesonovim (Hutcheson) odgovorom Hobsu (Hobbes), u kome se čovek uzima kao *zoon politikon* (*personalitas socialis*).

IGOR ČATIĆ

Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Materijalna kultura je preduvjet duhovne kulture

Materijalna kultura dvostruko utječe na duhovnu kulturu. Pretežno se rezultati duhovne kulture prikazuju s pomoću sredstava materijalne kulture. Istodobno, dostignuća materijalne kulture omogućuju stvaranje dodane vrijednosti koja se može odvojiti za potrebe duhovne kulture. Model povezanosti bit će prikazan s pomoću usporedbe čovječjeg tijela i Platonove *idealne* države. Proizvodna tehnika kao temelj materijalne kulture čini četvrti, a filozofija i *art* šesti sloj *Turner-Čatićeve* usavršene obrazovne piramide znanja. Kako se, primjerice, kiparstvo i slikarstvo u osnovi temelje na proizvodnim postupcima, istim ili sličnim onima za proizvodnju drugih umjetnina (artefakata) ali uz ostvaraj *onog nečeg* (L. da Vinci) što ih čini umjetničkim djelima, pokazat će se primjena klasifikacije proizvodnih postupaka prema njemačkoj normi DIN 8580 na području kiparstva i slikarstva.

EMIL ČIĆ

*Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti u dijaspori,
Basel, Švicarska / Zagreb, Hrvatska*

Glazba kao slika Boga i božanskog: metafizika i pragmatizam ujedinjeni u umjetnosti

U eri ateizma, liberalizma i marksizma najveća zagonetka ateista ostala je umjetnost. Njezina sociološka, ekonomska, psihološka i druga tumačenja redovito preskaču božansku bit umjetnosti. U cjelini umjetnosti (likovna umjetnost, kiparstvo, književnost, itd.) jedna se umjetnost ističe kao konačni i nepobitni medij iskustva Božje opstojnosti, a to je glazba. Sve stare civilizacije posjedovale su veliku mudrost razumijevanja važnosti glazbe, ali samo kršćanska civilizacija glazbu je razvila do vrhunca kakav ne postoji ni u jednoj drugoj civilizaciji. Jer glazba nije bila samo iskaz velikog osjećaja već i dokaz Božje opstojnosti i put povratka Bogu. U kršćanskoj civilizaciji veliku tajnu glazbe otkriva sveti Aurelije Augustin. Zahvaljujući Augustinu Europa postaje ujedinjena ne samo u kršćanskoj filozofiji već i u – umjetnosti. Ono što su stari Grci o glazbi znali – sveti Augustin je produbio i produhovio.

DRAGAN ČALOVIĆ

*Fakultet za kulturu i medije, Megatrend univerzitet, Beograd, Srbija /
Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

Umetnost u cyber-okruženju

Prepoznavanje cyber-prostora kao pogodnog za realizaciju umetničkog dela nameće izmenu percepcije odnosa lokalnih i globalnih uticaja na razvoj umetnosti, ali i izmenjeno razumevanje okvira unutar kojeg se ostvaruje interakcija između umetničkog dela i njegove publike. Razvoj ovakvog umetničkog delovanja, pored toga, bitno utiče i na izmenu razumevanja konteksta unutar kojeg savremena umetnost nastaje i unutar kojeg se percipira. Cyber-prostor prepoznat je kao novo okruženje koje je moguće umetnički oblikovati i unutar kojeg je moguće ostvarivati umetničke akcije kao odgovor na postojeće društvene odnose. Koristeći nove medije, umetnik jednako odbacuje poziciju distanciranog hroničara kao i kritičara savremenog društva, postajući aktivan činilac u kreiranju cyber-okruženja, istovremeno reinterpetirajući modele percipiranja i razumevanja onlajn komuniciranja i veb informisanja, ali i transformišući status internet korisnikâ od njihovog prevashodnog razumevanja kao korisnikâ informacionih medija i potrošača *eBay*-a, u pripadnike internacionalne umetničke publike.

BRUNO ĆURKO

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska

Može li se govoriti o estetici *rock* glazbe?

Krilatica »pisati o glazbi isto je što i plesati o arhitekturi« u prvi mah čini se istinitom. Ipak, promišljanje glazbene umjetnosti ima svoju cilj i svrhu. Glazba je, zasigurno, posebna forma umjetnosti, koja je kroz cjelokupnu povijest pratila ljudsku kulturu. Kako tvrdi Graham Gordon, glazba je jedinstvena u tome da nam smisleno posluženim zvukovima priskrbljuje »duhovno« ljudsko iskustvo. Ljudsko iskustvo koje istražujemo uz pomoć glazbe nije intelektualnost ili emocionalnost, već slušno iskustvo koje nam pruža iskustvo da čujemo sami sebe. Uspoređujući glazbu s jezikom, može se slikovito pojasniti kako glazba ima neku vrstu vokabulara, ali nema gramatičku strukturu. Ovo bi značilo da glazba može poslužiti kao izraz za trenutne misli i impresije, ali nema snagu za pravu formu komunikacije. Posebnost glabe kao forme umjetnosti je u tome da dok npr. na jedan način fotografija može zamjeniti slikarstvo, a teatar može biti zamijenjen filmom, nemoguće je zamisliti što bi to na sličan način zamijenilo glazbu. Kad Harder glazbu naziva »energijskom« umjetnošću, onda misli kako je ona u biti djelatnost – *energeia*, a ne djelo – *ergon*. Najveći razvoj u promišljanju estetike glazbe dogodio se u 18. i 19. stoljeću.

Sredinom 20. stoljeća razvojem pop-kulture i raznovrsnih glazbenih pravaca razvija se, doduše skromno, i estetika *rock* glazbe. Kako *rock* glazbeni uradci nisu »čista glazba«, jer u pravilu glazbu uvijek slijedi poezija, za cjelovitu analizu *rock* glazbe potrebna je poetska analiza tekstova. Da bi analiza *rock* glazbe bila potpuna, potrebno je *rock* glazbu promotriti i kao kulturno-povijesni fenomen i društveni konstrukt.

DIJANA ČURKOVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Hrvatska

Kalk kao odraz hip-hop kulture u tekstovima Dječaka

Rad promatra utjecaj engleske glazbene kulture na hrvatsku, i to kroz jezične mehanizme kojima članovi splitskog benda *Dječaci* izražavaju pripadnost širem hip-hop pokretu. Hip-hop je nastao u siromašnim zajednicama SAD-a i tematika mu je ispunjena zločinom, koji umjetnici nužno ne čine, ali ga vidaju u svojoj okolini pa *repaju* o njemu. *Dječaci* se ne susreću s kulturološkim obilježjima klase iz SAD-a, no slušajući američke repere usvojili su njihovu kulturu i preslikali je u svoje pjesme. Primjerice, kristalni metamfetamin (eng. *crack*) u Hrvatskoj se ne prodaje, no *Dječaci* imaju pjesmu *Krek kuća* (eng. *crack house*). Rad prikazuje takve primjere *kalkova* (doslovnih prevedenica) engleskih hip-hop fraza na albumima *Drama* i *Istina* te na solo albumu jednoga od *Dječaka*, Vojka Vrućine, *Kuje i laseri* – koji su splitski odraz internacionalnog hip-hop pokreta.

DAVORIN ĆUTI, VILIM PLUŽARIĆ

Zagreb, Hrvatska

Badiouov subjekt umjetnosti: povratak umjetnosti ili još jedna utopija u postmodernoj misli

Predavanje o subjektu umjetnosti Alaina Badioua, koje proizlazi iz njegova dva ključna djela – *Teorija subjekta* i *Bitak i događaj* – predstavlja vrlo značajan dio anti-postmodernističke struje u problematiziranju umjetnosti, koji obećava novi život umjetničkom djelu unatoč sveopćoj rezigniranosti postmoderne misli o umjetnosti. Umjetničko djelo kao događaj, kao afirmativna pukotina u dijalektici tijela i njegovog traga, te kao pukotina između subjektovog dosega u tijelu (užitak) i transcendentnog svijeta s onu stranu tijela (žrtva), zapravo je u svojoj biti nedovršeni iskorak u formuli svijeta gdje do tada nemoguća forma (neforma) postaje moguća forma, i ostavlja svoj trag u tijelu umjetničkog djela.

Ovakva analiza vraća diskurs umjetnosti s povijesnog mišljenja u postmodernoj struji natrag na fundamentalne filozofske koncepte bitka i subjekta. Ovo se izlaganje bazira na suprotstavljanju naizgled odvojenih viđenja umjetničkog diskursa: postmodernog povijesnog mišljenja zaokruženog nihilističkim proglasom o »kraju umjetnosti« i metafizičkog mišljenja Alaina Badioua, koje vraća bitak umjetničkom djelu i čini ga imunim na povijesna i društvena previranja. Takvo suprotstavljanje gleda na dva moguća ishoda: Badiouov subjekt umjetnosti kao konačno dokidanje povijesnog mišljenja umjetnosti i vraćanje umjetničkog djela u svijet živih – ili se radi samo o tome da je subjekt umjetnosti kod Badioua još jedna u nizu utopija koje pokušavaju vratiti samu supstancu povijesti u filozofske diskurse, ne uviđajući korelaciju između metafizičke i povijesne ideje subjekta.

ZLATAN DELIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Tuzli, Bosna i Hercegovina

Estetska teorija spoznaje, fenomenografija i tekstualni aktivizam u djelu Kasima Prohića

U ovom radu kontekstualiziramo djelo/tekst bosanskohercegovačkog filozofa, profesora estetike Kasima Prohića (1937.–1984.). Analiziramo nekoliko njegovih knjiga: *Odvažnost izricanja: fenomenologija životnih formi*, *Činiti i biti*, *Apokrifnost poetskog govora: poezija Maka Dizdara*, *Figure otvorenih značenja*, te *Prizma i ogledalo*. Prohićev tekst čitamo u znaku njegovog programatskog otvaranja prema »literariziranju filozofije«, koje on vrši na tragu estetskog iskustva, tekstualnog aktivizma i potrage za drugačijim poimanjem i filozofije i umjetnosti. To »drukčije mišljenje« nastojimo razumjeti kao potrebu proširenja granica racionalnog poimanja suvremenog filozofijskog diskursa estetskim iskustvom koje se otvara za »emancipatorske potencijale moderne« (Albrecht Wellmer). Konstruiramo vlastiti interpretativni okvir: prvo analiziramo neke upečatljive stavove o »jakom« i »slabom« tekstualizmu Richarda Rortyja, potom reinterpetiramo kritiku »dekonstrukcije« poduzetu od strane Manfreda Franka, koju posredno dovodimo u vezu sa Prohićevom kritikom konstruktivne strane u Derridaovoj »dekonstrukciji«. Na kraju tekstualističku postavku da »nema ništa izvan teksta« i Prohićev uvid o »problematicnosti svake pojmovne uredbe svijeta«, dovodimo u vezu sa njegovim zalaganjem za »metaestetičko mišljenje umjetnosti« koje, na kraju krajeva, ovaj bosanskohercegovački filozof prepoznaje u etici.

IVAN DODLEK

Zagreb, Hrvatska

Buberova dijaloška filozofija i umjetnost kao *susret*

Buberova dijaloška filozofija utemeljena je na *Ja–Ti* dijaloškom principu koji se nalazi u temeljnoj strukturi ljudskog bića. Temelj tog dijaloškog principa ili dijalogike – prema Buberu – nalazi se u sferi *Između* koju Buber tematizira kroz dimenziju *susreta*. *Između* pronalazimo u susretu u čijem je središtu dijalog koji je utemeljen na jezičnom izrazu. Izravnost odnosa ne uspostavlja se samo kroz posredništvo osjetila i kroz konkretni susret sa živim bićima, nego i kroz posredništvo onih značenja koja proizlaze iz područja simboličke komunikacije kao što su jezik i umjetnost. Umjetnost je tako za Bubera dijaloški proces koji o umjetničkom djelu govori kao o svjedoku relacije između *substantia humana* i *substantia rerum*, kao o stvarnosti onoga *Između* – slici, djelu – koje postaje forma. Zbog toga je umjetničko djelo dijalog između gledatelja, slušatelja ili čitatelja s materijalnim objektom koji je realizacija djela. Pod tim vidom raspravljat će se o uvjetima mogućnosti *susreta* s umjetničkim djelom, odnosno o njegovoj dijaloškoj dimenziji.

BARBARA DOLENC

Krapina, Hrvatska

Izvedba pisanja kao heterotopija

Izlaganje se usredotočuje na specifično čvorište problematike *izvedba pisanja*, tj. na odnos tekstualne performativnosti i književno-kazališnih heterotopija kao *drugih zbiljskih prostora diskurza*. Otvaraju se pitanja: *kako pisanje izvodi te kako izaziva izazov izvedbe* unutar heterotopijskih prostora književnosti i postdramskog kazališta. Nastoji se ukazati na (ne)mogućnosti *političkog djelovanja* izvedbe pisma unutar relacija mikrofizike moći: neprekidnih mutacija otpora u normu, i obrnuto. Noseće okosnice rasprave su dakle interferencije između filozofskih tekstova *poststrukturalističke* provenijencije i umjetničkih praksi izvedbe pisanja zaokupljenih izazivačkom snagom in(ter)vencije.

MARKO DOŠEN

Osijek, Hrvatska

**Arthur Schopenhauer:
Svijet kao volja i predodžba: Glazba**

Schopenhauerovo djelo *Svijet kao volja i predodžba* predstavlja ose-
bujan uvid u bit glazbe kao umjetnosti kroz koju se najneposrednije, za
razliku od svih ostalih vidova umjetnosti, očituje sama volja. Ono meta-
fizičko ovdje je uvijek mišljeno u jedinstvu s onim fizičkim. Metafizičko
razmatranje unutrašnjeg smisla glazbe, nadalje, dodiruje svezu glazbe i ri-
ječi kao uzdizanja volje do »određenijeg značenja« u svom kretanju. Sklad
i nesklad unutar glazbe jesu odgovaranje i neodgovaranje volji samoj, a
raspon cjeline volje kroz glazbu očituje se kroz raspon glazbe od najdubljih
»teških« do najviših »lakih« tonova. Jednako kao i ove elemente, i sam
ritam Schopenhauer promišlja kroz život volje.

IGOR ETEROVIĆ

Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Estetički argumenti za očuvanje okoliša

Teorijsko utemeljenje kantijanske etike okoliša najplauzibilnije je braniti s etičkog ili pak teleološkog polazišta. Međutim, to je moguće i s estetičkog polazišta. U prvom redu, moguće je na osloncu bezinteresnog sviđanja dalje argumentirati u smjeru (indirektnih) dužnosti glede očuvanja prirodnih ljepota i prirodne raznolikosti, budući da one kultiviraju našu estetičku moć suđenja koja poput moralnosti pokazuje jednaku bezinteresnost i kao takva je svojevrsna priprema na moralnost. Još bi se dalje moglo otići u smjeru argumentiranja te nužnosti očuvanja prirode kao glavnog izvora pobuđivanja osjećaja uzvišenosti u nama, koji predstavlja za nas simbol moralnosti, odnosno upozorava nas na to da smo nositelji moralnosti.

SAŠA HORVAT

Split, Hrvatska

Zaborav u temelju kiča i propadanja kod Kundera i Heideggera

Ovim radom autor analizira odnos fenomena kiča i propadanja, te kroz taj odnos pojavu fenomena zaborava u svakidašnjici ljudskog života. Fenomen kiča analizirat ćemo kroz djela češko-francuskog književnika Milana Kundera (rođ. 1929.), i to na prvom mjestu kroz romane *Knjiga smijeha i zaborava* (1979.) i *Nepodnošljiva lakoća postojanja* (1984.). Fenomen propadanja analizirat ćemo kroz djelo njemačkog filozofa Martina Heideggera (1889.–1976.) *Bitak i vrijeme* (1927.). Cilj je istraživanja, s jedne strane, pokazati povezanost i međusobno nadopunjavanje umjetničkog djela i filozofskog sustava kroz spomenute fenomene. S druge pak strane, otkrit ćemo kako fenomen koji se probija u prvi plan kroz proučavanje kiča i propadanja jest fenomen zaborava smrti. Ukoliko su kič i propadanje za spomenute autore u ljudskom životu nešto svakidašnje – najčešće i najprije, vodeće pitanje istraživanja se nameće: je li zaborav smrti temeljni moment svakidašnjice?

SANJA HORVATINČIĆ

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, Hrvatska

**Filozofija *praxisa* i Nova umjetnička praksa
1960-ih i 1970-ih godina u Hrvatskoj**

Dvije dominante kulturološke pojave tijekom 1960-ih i 1970-ih godina u Jugoslaviji – filozofska grupacija *Praxis* i pojava tzv. nove umjetničke prakse – paradigmatiski su primjeri radikalno kritičke struje u umjetnosti i filozofiji. Bez obzira na manjak izravnih veza među njihovim protagonistima, kao i na različita filozofska viđenja umjetnosti i njezine društvene uloge, obje pojave, kulturološki gledano, zauzimaju analognu poziciju u odnosu na ondašnje strukture moći: bilo da je riječ o kritici dominantnog ideološkog diskursa, napuštanju zadanih institucionalnih okvira umjetničkog rada ili težnji za emancipacijom i širenjem vlastitog polja djelovanja. Unatoč tome i zajedničkom zahtjevu za radikalnim propitivanjem i aktivnim mijenjanjem dotadašnjih umjetničkih, filozofskih i općih društvenih praksi, službena kulturna politika Jugoslavije na znatno se drugačiji način odnosila prema potencijalno subverzivnim idejama filozofije i umjetnosti. Ovaj rad naznačuje točke i razine na kojima se ondašnja neoficijelna filozofska i umjetnička praksa dodiruju i/ili razilaze, te nastoji ustanoviti razloge i strategije njihove drugačije percepcije od strane tadašnjih centara političke moći.

IRFAN HOŠIĆ

Tehnički fakultet, Univerzitet u Bijaću, Bosna i Hercegovina

Skandal i šok – cilj ili sredstvo umjetnosti moderne?

Jedno od glavnih obilježja umjetnosti 20. vijeka su skandal i šok. Pored niza različitih i karakterističnih stilskih invencija tog vremena, umjetnost moderne njegovala je i strategiju provokacije kao nov i učinkovit metod komuniciranja. Time je, kroz određene primjere, moguće pokrenuti teoretsku raspravu o značaju i ulozi provokacije, skandala i šoka u umjetnosti, medijima i popularnoj kulturi općenito, ističući nekoliko polemičkih pitanja: *Da li je korištenje sredstava provokacije, skandala ili šoka puka marketinška mjera ili nužna i neumitna estetizacija? Da li skandal i šok u umjetnosti predstavljaju frivolni cilj ili su moćno sredstvo savremene umjetničke prakse? I na koncu potpuno opravdano pitanje: Kakva je budućnost umjetnosti, medija i mode nakon ere iznenađenja skandalom i šokom?*

NUSRET ISANOVIĆ

Islamski pedagoški fakultet, Univerzitet u Zenici, Bosna i Hercegovina

Prilog drukčijem čitanju i razumijevanju islamske umjetnosti

Muslimanski um još nije oformio potpun pojam o islamskoj umjetnosti, niti izgradio sasvim jasnu predstavu o tome šta ona jeste. Osim toga, ni njeno imenovanje nije njegovo djelo. Predstavom o njoj uglavnom vladaju mjerila europskog estetsko-umjetničkog uma, u osnovi zasnovana na, anikoničnoj naravi islamske umjetnosti stranjoj, paradigmi slike. Uglavnom je razumijevana kao slikovno impotentna, drugotna i nedostatno razvijena umjetnost, nemoćna da se svojim »oskudnim« likovnim izrazom, tek predumjetničkih dosega, znatnije povijesno ostvari. Otuda često *nije cijenjena kao istinska umjetnost* (Oliver Leaman). U radu autor pokušava Kuhnov pojam paradigmi primijeniti na područje islamske umjetnosti, kako bi dospio u mogućnost njenog novog čitanja i razumijevanja. Pri tome on razvija stav da je islamska umjetnost zasnovana na semitsko-monoteističkoj makroparadigmi, čiju bit čini ideje Transcendencije koja je neizreciva i nepredstavljiva. Stoga je razumijeva kao bitno anikoničnu, znakovnu i simboličku.

NEVENA JEVTIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Iskuš enje ironije

Može li ironija igrati ulogu kritike?

Iako je preuzeta kao prevashodno fenomen estetičkog porekla, ironija je kod Hegela razumljena tako da predstavlja funkciju, *modus operandi* samosvesti. Ona je jedan sudbonosni lik modernog subjektiviteta. I među današnjim autorima ona nikako nije mišljena naprosto kao retorička praksa ili stvar tehnike pisanja – ironija je intimno povezana sa razumevanjem modernosti (Lefebvre). Hegel, naime, priznaje izvesno pravo ironijskoj svesti. Po njegovom mišljenju, koje nastaje iz prihvatanja onoga što u epohalnom smislu romantizam traži od ironije, njoj nije potrebno naknadno opravdanje svrhom ili otkrivanje intencije. Ironija razara neposrednost, odnosno raskrinkava privid neposrednog, ona je angažman svesti koji proizvodi svojevrсно novi izazov. »Ono što je rečeno nije ono što se htelo reći« – sama je poenta konačnosti, iz koje proizilazi to distancirano, ironijsko držanje koje svest zauzima spram konačnosti. Tu se Hegel slaže sa Schlegelom, no ipak je strogo, programatski protiv ironije. Hegel ne vidi paradoksalnost ironijske svesti, a kamoli da joj to priznaje kao pozitivnu karakteristiku i osnov njenog preimućstva. Ironija je nameravala da se smesti između filozofije i umetnosti ili, još bolje, da ukine ovaj dualitet. Ukazujući na vlastiti kritički potencijal, s njom je trebalo da se depasiraju samosvest i samorefleksija. Ironija uvek zna svoje ograničenje, odnosno onu tačku u kojoj nužno ironizuje i vlastite zahteve. Ona govori o toj tački onima koji žele da čuju da ograničenja ima. To bi činilo njenu kritičkost, naspram dogmatizma samosvesti. Međutim, Hegel će u najbolju ruku u njoj prepoznati dijalektičku strukturu, ali je za njega ona lišena produktivnosti i suštinske *poiesis*. Romantičarska vizija da se ironijom u krajnjoj i najvišoj tački žrtvuje i ponovo stvara sama ironijska egzistencija, odnosno dostiže najviše poniženje, ali i najviša egzaltacija »sopstva« (Novalis), za Hegela je tačna, ali duboko beznadežna. Odakle proizilazi ironijsko-romantičarski interes za ruine, ostatke, fragmente, ako ne kao naličje lamentiranja nad vlastitom beznadežnošću? Poput Nietzschea, i za Hegela je ironija stvar obrazovanosti svesti, i to svakako istorijske obrazovanosti. Ona je lament Gospodara koji uviđa da je »sve već bilo«, da je realnost uvek već iscrpna i da je njegova glad samo tek »citat«. Namera našeg izlaganja je da utvrdi, makar u grubim crtama, taj proklamovani kritički mehanizam ironije kao takve, s obzirom na to da njeno »istorijsko« obrazovanje jeste podrazumevalo specifičnu igru sa obuhvatajućim političkim kontekstom (Rorty, Eagleton).

MARKO KARDUM

Gornjogradska gimnazija, Zagreb, Hrvatska

Granice političkog i ideološkog u vizualnoj kulturi

Iako se »vizualnom kulturom«, ukoliko je vjerovati W. T. J. Mitchellu, najčešće smatra interdisciplinarno izučavanje društvene konstrukcije vizualnog iskustva, istovremeno se postavlja pitanje radi li se samo o društvenoj konstrukciji područja vizualnog ili ono pretpostavlja dvostruku uvjetovanost. Ono što je Mitchell nazvao »slikovnim obratom« (*iconic turn*), a koji se javlja u filozofiji, kritičkoj teoriji ili u raznim političkim diskursima, upravo je u prvi plan stavilo društvenu konstrukciju vizualnog kroz medije, reprezentacije i vizualne umjetnosti, a s time i često (zlo)upotrebljavanu tezu o hegemoniji vizualnog. Koncept *društvene konstrukcije vizualnog* često se nalazi u središtu istraživanja vizualne kulture. Često postavljena i ponavljana teza o neprirodnosti vizualnog, o kodificiranju i simboličkom predstavljanju, nedvojbeno je jedan od odlučnih trenutaka istraživanja vizualnog. Sustav kodova, koji se otkriva i u području vizualnog i koji u odnosu spram realnog funkcionira kao ideologijski dodatak, svakako je točka u kojoj se područje vizualne kulture otkriva pogodnim za propitivanje uloge političkog. Napušta se koncept *prirodnog stajališta* u korist *društveno konstruiranog*, a žarišnom točkom postaje tema unutar društveno-vizualnog poretka – društvo spektakla i nadzora. Dakako, time se i značaj vizualnog nadograđuje, a sam izraz toga nalazi se u Mitchellovu pitanju: *Što slike žele?* Utoliko je kritika i istraživanje političkog i ideološkog unutar polja vizualnog potpuno razumljiva. Ipak, čini se da postoji i drukčiji pristup vizualnom. Naime, vizualna kultura nije tumačena samo kao društvena konstrukcija vizualnog, kodificirani sustav i ideologijska nadogradnja, već i kao vizualna konstrukcija društvenog. Drugim riječima, čini se da se vizualno ponekad otima konstrukciji i kodu, da ima ne-kulturnu ili prirodnu dimenziju. Uz društvenu konstrukciju područja vizualnog, sada se otvara i pitanje vizualne konstrukcije društvenog područja. Odnos kulture i prirode, tj. prepoznavanja i percepcije tako označava trenutak loma, granicu političkog u istraživanju vizualne kulture.

IVANA KESER BATTISTA

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Esej: razmišljanje u fragmentima

Postavke esejizma počivaju na procesu koji je važniji od samog rezultata: suština eseja je proces i fragment. Eseju u književnom, filmskom ili likovnom djelu svojstvena je sloboda i procesualnost misli. Iako se postojeće studije eseja (Adorno, Haas, Lukács, Bensmaïa) odnose uglavnom na književnost i filozofiju, ne možemo sa sigurnošću ustvrditi pripada li esej poetici, retorici, esteticima, povijesti, filozofiji ili svim tim područjima istodobno. Esej moguće predstavlja oblik iz kojeg se svi ostali oblici izvode. Esej je teško klasificirati, budući da svaki esej nastoji proizvesti svoj vlastiti model iskazivanja. Tvorci eseja odbijaju skončati u bilo kakvom pretincu, pa i diskursu koji su sami stvorili priklanjajući se doktrini atopije ili plutajućeg stanovanja. Esej stoga prije predstavlja strukturaciju nego strukturu: snagu dekreiranja postojećeg (uvriježenog mišljenja, predrasude).

IVANA KNEŽIĆ

Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Pjesničko stvaralaštvo Thomasa Hobbesa

Thomas Hobbes ostao je u povijesti filozofije zapamćen prvenstveno po svojoj osebujnoj teoriji države, a osim uz *Levijatana*, njegovo se ime često veže i uz mehanicizam i nominalizam u tumačenju zbilje i ljudske spoznaje. Manje je, pak, poznato da je filozof iz Malmesburyja bio zainteresiran i za književnost, da je izučavao klasičnu poeziju te da se pred kraj života posvetio prevodenju velikih Homerovih spjevova, *Odiseje* i *Ilijade*. Osim toga, ovaj filozof je i sam imao nekoliko originalnih pjesničkih pokušaja. Stoga u našem izlaganju želimo predstaviti upravo taj, manje poznati dio opusa Thomasa Hobbesa, osvjetljavajući ga iz konteksta njegova života i osobitih društvenih prilika toga doba te dovodeći ga u vezu s njegovom filozofskom misli ondje gdje je to moguće.

MARIJANA KOLEDNJAK

Veleučilište u Varaždinu, Hrvatska

Književna imaginacija Marthe Nussbaum

Martha Nussbaum je izabrala put književne imaginacije kao jedan od putova koji bi mogli potaknuti suosjećanje, zato što joj se ona čini bitnim sastojkom etičkog stajališta koje od nas traži da se brinemo za dobrobit drugih ljudi čiji su životi drugačiji od naših.

Nussbaum govori kako roman svoje čitatelje upućuje da zamijete ovo ili ono. Dovodi ih u određena stanja uma i srca, a u druga ne. Stoga Nussbaum preporuča književnu imaginaciju kao javnu imaginaciju u javnoj sferi društva: kao imaginaciju koja će upravljati sucima u sudstvu, zakonodavcima u zakonodavstvu, društvenim stratezima u procjeni kvalitete života ljudi u našoj bližoj i daljoj okolini.

Književnost je u savezu s emocijama. Emocije nisu samo vjerojatne reakcije na sadržaj mnogih književnih djela; one su ugrađene na samu njihovu strukturu kao način na koji književne forme privlače pozornost.

LEONIDA KOVAČ

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Proizvedeći sebe

Izlaganje se bavi čitanjem radova mađarske multimedijске umjetnice Orshi Drozdik, nastalih tijekom 1980-ih i 1990-ih godina. Posrijedi su serija crno-bijelih fotografija naslovljena *Adventure in Technos Dystopium* i tri kiparske instalacije naslovljene *Manufacturing the Self*. Radovi su to koji eksplicite referiraju na misao Michela Foucaulta, te dekonstrukcijske i psihoanalitičke teorije.

MARIJAN KRIVAK

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Promišljanje filmske umjetnosti – uz *Filmozofiju* Olliviera Pourriola

Filmska filozofija? Filozofija filma? Hrvatski nam jezik odnedavna nudi novoiskovani izraz: »filmozofija«! Izlaganje se usredotočuje na istoimenu knjigu Olliviera Pourriola. Svjedočimo li, u pokušanom diskursu, rađanju jedne nove discipline? Ili, možda, ipak ne? Već se dugo piše o filmu s filozofskim pretenzijama. Toliko dugo da se to čini samorazumljivim. Nisu nam dovoljne kritike, procjene kvalitete, a niti tek deskripcije filmova. Motiv odlaska u kino, onkraj zabave, sve više okreće namjeri spoznaje svijeta u kojem živimo. Koji bi, pak, bio istinski zadatak jedne moguće *filmozofije*? Jasno nam omeđena filozofija filma nije ni potrebna. »Filmozofija ukazuje na rezove u filmskoj praksi... (ali i) na kognitivne procese u kojima se otvaraju vrata... svijeta u kojem *slika trebati postati mišlju, a misao slikom*« (T. Valentić). Izlaganje završava navlastitim plediranjem za *filmofiliju* nasuprot *filmozofiji*.

MARIJA LAMOT

Srednja škola Krapina, Hrvatska

Građanski duh i umjetnost kao oblik života

Na temelju zbirke eseja Geoga Lukácsa *Duša i oblici*, izlaganje propitkuje i promišlja mogućnost umjetničkog stvaranja s pozicija građanskog poziva i oblikovanje autentične egzistencije putem umjetnosti u vremenu u kojem se stvaralački subjekt gubi u funkcijama svakodnevnog trajanja. Umjetnička stvarnost nastala na temelju prihvaćanja neposredne stvarnosti, životnog poziva, urednog života (esej o pjesniku Theodoru Stormu) daje tom životu oblik, postaje mu svrha i smisao. U Lukácsevima umjetnost proizlazi iz životnih neposrednosti, a umjetnički izraz potvrđuje se kao oblik života. »Zato je od svih načina života život pjesnika najdublje nepjesnički.« *Duša i oblici* – znači sjedinjenje vanjskog i unutrašnjeg u oblicima kojima teži umjetnost. »Oblik je potreban samo kao doživljaj i potreban mu je samo život oblika, samo živa duševna stvarnost sadržana u njemu. A ta se stvarnost u svakom neposrednom čulnom ispoljavanju života nalazi, iz njega čita i u njega čitanjem unosi; pomoću takve sheme doživljaja može se doživjeti i uobličiti život sam.« U nastavku se propitkuje metafizički značaj umjetnosti. »Stablasto-visoka misao grabi za se svjetlosni trag: još je pjevati pjesama onkraj ljudi« (»Bablja sunca«, P. Celan); mogućnosti umjetničkog stvaranja »onkraj ljudi« i umjetnost kao trag.

MILE MARINČIĆ¹, BERISLAV ČOVIĆ²

¹ Srednja škola »Ivan Švear«, Ivanić Grad, Hrvatska

² Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, Hrvatska

Filozofija umjetnosti ili življenje ljepote dr. fra Ignacija Gavrana

Ako je predmet filozofije svijet i njegov smisao, onda bismo mogli reći da je predmet umjetnosti refleksija/estetsko promišljanje toga svijeta. Dr. fra Ignacije Gavrana će reći da je upravo taj estetski doživljaj ono glavno kod stvaranja umjetničkog djela i njegovo poimanje, dok umjetnikom nazivamo čovjeka koji je sposoban da proizvede tako lijepo djelo da mu se divimo i u njemu uživamo. Mogli bismo sa sigurnošću reći da je veza između filozofije i umjetnosti vrlo bliska: umjetnost oslobađa filozofiju kad je posrijedi svijet nadosjetilnoga i obrnuto, filozofija oslobađa umjetnost od njezine zatvorenosti u oblasti osjetilnog. Smisao i cilj ovoga rada nije zalaženje u ontološke sfere promišljanja o filozofiji i umjetnosti, nego prikazati filozofsku i estetičku misao ljepote kod dr. fra Ignacija Gavrana. Ta ljepota kod ovoga filozofa, teologa, povjesničara i teoretičara umjetnosti je bitno transcendentnog karaktera, prožeta religioznom tematikom, što najbolje pokazuje dr. fra Ignacije Gavrana u svojoj knjizi *Veliki likovi povijesti umjetnosti*.

DUNJA MATIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

Aksiomatika želje – umijeće kastracije umjetnika ili...?

Neodvojivo od aktualne tržišne i pripadajuće mu kulturne proizvodnje-potrošnje, umjetničko stvaralaštvo sterilizirano je stanovitom aksiomatikom želje. Analizirajući prvenstveno proces interpelacije kao nosivu strukturu socijalizacije i indoktrinacije pojedinaca u društvu, elaboracija se koncentrira na mehanizme proizvodnje i regulacije želja, koji podjednako diktiraju stvaralaštvo i posljedičnu konzumaciju. Međutim, analiza je također usmjerena na prepoznavanje alternativnih modela »produktivnosti« i »konzumacije«, otvarajući prostor nezauzdanim potencijalima nomadske proizvodnje. S referencom na Deleuzeovu i Gattarijevu shizoanalizu, ovaj dio izlaganja predstavlja važnost i nužnost događaja digresije ili anomalije kao pojave procesa urušavanja normativne strukture proizvođenja iznutra. Proizvodnja anomalija uzima se kao stihijsko načelo umjetničkog stvaralaštva, sposobno za uvođenje digresije potencijalno revolucionarnih naboja. Utoliko nosiva teza ovog rada prepoznaje u umjetničkom stvaralaštvu nagon dubinskog razaranja paradigmatike konzistencije tržišne dinamike.

NEDILJKO MATIĆ

Hrvatski Crveni križ, Zagreb, Hrvatska

Utjecaj medija na hermeneutičko iskustvo umjetnosti

Slijedeći Gadamera, možemo tvrditi da fenomen razumijevanja i pravilnog tumačenja onog što se razumije nije samo problem učenja o metodi duhovnih znanosti. Razumijevanje i tumačenje bilo kojeg segmenta ljudskog iskustva nije samo stvar koja se odnosi na pojam metode moderne znanosti, nego zasigurno spada u cjelokupno čovjekovo iskustvo svijeta. Na taj se način duhovne znanosti susreću i s drugim načinima iskustva, koji su van znanosti u strogom smislu. To se prije svega odnosi na iskustvo filozofije, iskustvo umjetnosti i iskustvo povijesti. Pokušali bismo prije svega upozoriti na bitne promjene u tehnologiji naše civilizacije koje tjeraju i hermeneutičku filozofiju na nova razmišljanja. Tu prije svega mislimo na utjecaj medija u modernom umreženom društvu na »razotkrivanje pitanja o istini na osnovu iskustva umjetnosti«.

ŽELJKA MATIJAŠEVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Pop-»filozof«/»psihoanalitičar« Slavoj Žižek i filmska umjetnost

Izlaganje će, ponajprije, biti posvećeno medijskim određenjima autora Slavoj Žižeka kao, istovremeno, »filozofa« i »psihoanalitičara«. Njegov pristup umjetnosti, u ovom slučaju filmskoj umjetnosti, bit će prokazan preko načina na koji podvrgava filmsku umjetnost strategijama psihoanalitičke i filozofijske »interpretoze«. Istovremeno, razmotrit će se preklapanje njegove »specifične« pozicije »filozofa« s pozicijom »psihoanalitičara« kao krajnje upitno, odnosno fenomen njihova preklapanja u cilju posezanja za simboličkim statusom filozofa i psihoanalitičara, u stvaranju jedne krajnje eklektične teorije koja se predstavlja kao izvorna. Izlaganje će također dotaknuti fenomen »akademske zvijezde« – »academostars«, koji Žižek oprimjeruje, te pokušati naznačiti njegove implikacije za studij društveno-humanističkih znanosti.

MARTINA MIHOLIĆ

London, Ujedinjeno Kraljevstvo

Vidljivo nevidljivo

Izlaganje se bazira na istraživanju koje sam provodila na magistarskom studiju pri Central Saint Martins College of Art and Design u Londonu. Kroz istraživanje bazirano na dva primjera, spomeniku antifašističkom junaku Ivi Loli Ribaru te zgradi Hrvatskog društva likovnih umjetnika, problematizirala sam odnos politike i umjetnosti, interferenciju politike s kulturom i umjetnošću te problem cenzure u umjetnosti.

Kroz dva spomenuta primjera, koji su bili poligon za pisanje novih dogmatskih narativa svakog političkog režima na vlasti, a kao takvi ujedno i predmet prilagodbi, pretvorbi i uklanjanja, proučavala sam kako su turbulentna i dinamična društveno-političkih zbivanja na području Hrvatske u razdoblju od 1930. do danas utjecala na brojne kontekstualizacije i manipulacije informacijama. Zanimao me problem postavljanja vrijednosti te sile moći koja na njih utječe i definira ih.

IVAN MOLEK

Zagreb, Hrvatska

Misaona slika i zakon žanra

Izlaganje želi ponuditi osvrt na dva recentna interesa za »amfibijski«, književno-filozofijski žanr misaone slike: *Thought-Image. Frankfurt School Writers' Reflections from Damaged Life* (2007.) G. Richtera i *Benjamin's -abilities* (2008.) S. Webera. Već kod Adorna, koji se s *Minima moralia* i sam okušao u pisanju misaonih slika, uočljivi su elementi genološke problematike kada povodom Benjaminove *Jednosmjernje ulice* kaže da to nije knjiga *aforizama*, nego zabilježski slikovnih zagonetki, *paraboličkih* evokacija nečega što u riječima ostaje nekazivo. Uz niz Benjaminovih tekstova »Sjeverno more« (1930.) S. Weber govori o ciklusu kratkih *eseja* i umjesto oznake »misaona slika« radije se služi oznakom »(za)pisane slike«. Napokon, kod G. Richtera nalazi se određenje misaone slike kao estetički samosvjesne kritike estetičke ideologije s djelomičnim osloncem u Derridinim izvodima o »zakonu žanra« i »sudjelovanju bez pripadanja«. Upravo ta relacioniranja spram aforizma, parabole ili eseja iz genološke perspektive nadaju se kao nepotpuna i istodobno legitimna, tj. lišena zakonodavnog naloga, ali takva da tek svojim manjkom zapravo potvrđuju aktualno stanje u disciplini razvrstavanja književnih generičkih eniteta i kategorija.

ŽARKO PAIĆ

Tekstilno-tehnološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Tehnosfera i događaj umjetnosti: Od performativne do digitalne estetike

Nakon Heideggerova uvida o biti umjetnosti u tehničkome svijetu i radikalne teze o kraju filozofije i umjetnosti u kibernetičkome prostoru i vremenu, pitanje o tradicionalnome odnosu filozofije i umjetnosti valja preokrenuti. Sada više nije riječ o filozofijskom utemeljenju umjetnosti, nego o prelasku i filozofije i umjetnosti u estetski kodiranu tehnosferu: filozofije kao konceptualne arhitektonike (Deleuze) i umjetnosti kao događaja radikalne promjene života samoga (performativni zaokret u avangardi i neovangardi od Duchampa do medijske umjetnosti). Novija istraživanja vizualizacije i estetizacije životnoga svijeta u različitim teorijskim analiza-ma pojma slikovnosti i vizualnosti kao da se nadmeću u konstrukciji »novih estetika« za naše neodredljivo postpovijesno doba. Taj prividni procvat i inflacija »estetika« više govori o nemogućnosti da se filozofijski misli bit estetskoga no što svjedoči o samorazumijevanju suvremene umjetnosti kao događaja. U ovom radu razvija se postavka da je temeljni problem mišljenja suvremenosti ne više filozofijski niti pak povijesno-umjetnički, nego ponajprije problem određenja onog estetskoga u totalnoj vladavini tehnosfere u jedinstvenom svijetu sustava-života.

LIVIA PAVLETIĆ

Centar za filozofiju medija, Zagreb, Hrvatska

Umjetnost novih medija kao pokušaj *Gesamtkunstwerka* težno-znanstvenog doba

U 19. stoljeću, uz operu R. Wagnera veže se prvi put upotrijebljen pojam *Gesamtkunstwerka* kao totalnog umjetničkog djela, iako prvobitni njegovi oblici sežu dalje u prošlost. Svako pojedinačno umjetničko djelo teži da obuhvati i iskaže više od onoga što jest. Umjetnost novih medija (*network art*, *cyber art* i sl.) sinergijskim i sinkronicitetnim djelovanjem egzistencijalno uporište prenosi na tehnologiju, koja opet ima za cilj ucjelovljenje čovjeka. *Network art*, kao globalna art scena, tvori temelj identiteta umreženog svijeta. *Multimedija*, kao čest termin koji se koristi u ovom kontekstu, a prema definiciji Fjodora Ružića, kao integriranje slike, govora i zvuka unutar jednog okruženja, mišljena je ovdje prvenstveno u okviru tehničke podrške.

BLAŽENKA PERICA

Umjetnička akademija, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

Između duhovitosti i duhovnosti

Izričaji humora u suvremenoj vizualnoj umjetnosti

Humor i suvremena vizualna umjetnost. Interesno polje ovog izlaganja čini se dovoljno jasnim već i iz samog naslova, no nije naodmet podsjetiti, s jedne strane, na širinu diskursa, na temu komičnog, koja teorijski seže od Aristotela pa do Freuda, Plessnera i Henrija Bergsona, za kojega smijeh ima sociološku funkciju: on je bitna oznaka čovjeka kao svjesnog bića i svojstvo svake životne energije koja pojedince i društvo »oslobađa« negativnih potencijala. S druge strane, specifičan izričaj duhovitosti kao dimenzije duhovnosti pojavljuje se u vizualnim umjetnostima današnjice.

Dimenzije humora u vizualnim umjetnostima mogu doslovno poprimiti višestruke oblike, kako u pogledu medija u kojima se izražava komično, tako i u bogatoj skali iščitavanja i razumijevanja »poruke« koja stiže do primatelja. Premda prelaze preko granica pojmovne reprezentacije kakvima primarno operira literatura ili teorija, i vizualni duhoviti iskazi također se mogu razlikovati u gradacijama od vica i šale, dosjetke i satire, od smiješne radnje, izobličenja, parodije i persiflaže, pa do apsurdna, groteske i ironije... Najčešće se takav humor očituje na razini podriivanja određenih konvencija, i to ne samo unutar društva u cjelini, nego ponajprije onih u umjetnosti samoj (konvencije medija, institucije, funkcije nekog aktera ili segmenta umjetnosti) čemu svjedoči bogat broj primjera, od Duchampa, preko Ivana Kožarića ili Erwina Wurma i Paula McCarthyja, pa sve do mnogih konceptualnih izričaja.

Razumijevanje se u pitanjima humora, s druge strane, ukazuje kao ključni moment koji potiče na razmišljanje o relacijama lokalnih i globalnih »kodiranja« smiješnoga, kao i o odnosima njegovih profanih, »popularnih« oblika s onim edukacijski zahtjevnijim, »višim« izričajima, što je opet uvijek u zavisnosti od kulturoloških matrica (političkih, psiholoških, tehnoloških) unutar kojih se humorni sadržaji formuliraju. »Komično je i ljudska i estetska vrijednost« (Branimir Donat).

MAJA POLJAK

Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Odnos između Newmanovog stila i misli

J. H. Newman zasigurno spada među vodeće engleske intelektualce XIX. stoljeća. Svojim pronicljivim uvidom u danu problematiku te originalnim rješenjima pridonio je, između ostaloga, razvoju filozofije spoznaje i filozofije religije. Upravo je to jedan od razloga zbog kojeg njegova misao nije ostala vezana za Englesku i XIX. stoljeće, nego je pronašla svoje poklonike u drugim zemljama (Njemačka, Francuska, Italija, SAD, itd.) u XX. i XXI. stoljeću. Osim originalnosti, serioznosti i dubine, još jedan od razloga privlačnosti Newmanove misli leži u načinu na koji je izražena. Naime, on je još za života slovio kao jedan od stilski najuglađenijih i zanimljivijih autora, te je zahvaljujući svome stilu uspio prodrijeti do širokog čitateljstva. Naša je nakana u izlaganju pokazati vezu između Newmanove misli i stila, te skrenuti pozornost na literarnu vrijednost njegovih djela.

MOJCA RAPO

Gimnazija Karlovac, Hrvatska

Ženska estetika između filozofije i kulture

U kontekstu razmišljanja o novim i starim izazovima estetike iz sadašnjeg (za)danog vremena i postmoderne, kraja velikih naracija (*grand récits*), kroz prizmu sadašnjosti i nadilaženja granica, globalizacije i transkulture, multiidentiteta i višejezičnosti, vratit ću se ponovnom promišljanju nekih pojmovnofilozofskih primjera poimanja estetike.

Kroz naglašavanje prednosti komparativne metode i upitnosti metode kao takve, s druge se strane otvaraju i pitanja: Kakav je međusobni odnos kulture i estetike i kakav je upliv suvremenih globalizacijskih procesa na promjenu i redefiniranje tradicionalnog poimanja estetike?

Na taj način, u kontekstu interferiranja filozofije i umjetnosti u poticajnom interdisciplinarnom ozračju, a pod utjecajem suvremenih medija i elektroničkih medija, pojam ženske estetike i ženskog pisanja razmatram u svjetlu rodnog aspekta estetike i feminističke epistemologije, te ga apliciram na djela različitih filozofkinja, pjesnikinja i književnica.

Filozofsko promišljanje povijesti umjetnosti

Sva kompleksnost umjetničkog djela očituje se, osim u njegovu procesu nastajanja i procesu interpretiranja, još i u njegovoj povijesnoj dimenziji. Proučavanjem povijesti umjetnosti uočava se kako različita umjetnička izražavanja nisu plod pukog slučaja niti umjetnikove samovolje, nego se u njima odražava osobna vizija stvarnosti samog umjetnika nadahnuta povijesnim i kulturnim kontekstom. Proučavanje povijesti umjetničkog stvaralaštva znači slijeđenje različitih utjelovljenja ljudske duhovnosti u njenom hodu između različitih naroda i različitih epoha, što je u neprestanom odnosu s poviješću društva, politike, filozofije i kulture, a što opet, s druge strane, samu povijest umjetnosti ne uvjetuje niti je čini ovisnom o općoj povijesti. Povijesno proučavanje umjetnosti pokušava je shvatiti u samom nastajanju iz povijesne stvarnosti, ukazujući na njen specifičan način izražavanja koji nadilazi vremenitu stvarnost te se pretvara u izvanvremensku vrijednost.

Tijekom izlaganja obradit ćemo problem odnosa tradicije i originalnosti. Svaka inovacija nosi u sebi potrebu originalnosti, dok tradicija apelira na kontinuitet, no obje stvarnosti mogu surađivati zajedno kroz kongenijalnost, snagom koje se može nalikovati drugom ostajući ono što se jest i biti svoj nalikujući drugome. Umjetnost je u svojoj biti stvaralaštvo, no originalnost koju inovativnost u sebi nosi nikada ne može biti program nego se pojavljuje kao rezultat koji kao umjetnička vrijednost i povijesna stvarnost djeluje u svijesti obogaćujući duhovnost osobe.

KATARINA RUKAVINA

Rijeka, Hrvatska

Picassov pogled

Gledanje, viđenje i vidljivo u Picassovoj umjetnosti

Razmatrajući nekoliko mogućih varijanti filozofijskog tumačenja kubizma kroz Picassovo djelo, u ovom radu nastojimo ukazati na fenomen vizualnosti kao područje konvergencije filozofije i umjetnosti. Time želimo objasniti filozofijsku fundiranost moderne umjetnosti kao njezinu idejnu komponentu, dostupnu ili dokučivu tek paradoksalnim antivizualnim stavom nje same. Poliperspektivnost kubizma inaugurira novi način prikazivanja kojim postaje vidljiv radije subjekt nego objekt prikaza, odnosno sama svijest ili samosvijest, na čemu je utemeljena čitava novovjekovna filozofija. Utoliko umjetnost moderne utjelovljuje sam vrhunac modernizma. Istovremeno, pojam poliperspektivnosti sadržajno isključuje monoperspektivizam, čime već ukazuje na postmodernu paradigmu. Mogli bismo reći da putem vlastitog vizualnog aparata umjetnost »okreće pogled« ili otvara još jednu moguću perspektivu. Štoviše, nekoliko Picassovih kolaža, tehnike koju također inaugurira kubizam, razmatramo kao *prikaz* same reprezentacije, reprezentaciju reprezentacije ili, prema riječima Rosalind Krauss, »metajezik vizualnog«.

VEDRAN RUTNIK

Osijek, Hrvatska

Kantov pojam genija

U izlaganju se razmatra Kantovo poimanje genija kroz određenje duševnih moći razuma i uobrazilje, čije je skladno jedinstvo uvjet mogućnosti proizvođenja i prosuđivanja predmeta lijepo umjetnosti. Preko određenja estetičke ideje istražuje se ustrojstvo same uobrazilje kojoj Kant pripisuje dvostruku narav: ona je ujedno i proizvodna i spoznajna moć, pri čemu u svojoj spoznajnoj djelatnosti ostaje u službi razuma, dok se u aktu proizvodnje očituje kao slobodna. Kroz razlikovanje mehaničke od estetičke umjetnosti postavlja se odredbena razlika između svrhovitog proizvođenja objekta i proizvođenja sa svrhom pobuđivanja osjećaja ugone, dok sama estetička umjetnost može biti ili ugodna, pa joj je svrha pobuđivanje pukog osjeta, ili lijepa, u kojoj je osjećaj ugone ujedno i način spoznaje. Razmatra se i odnos genijalnosti i ukusa pri razlikovanju prirodno lijepog od umjetnički lijepog, a potom i uloga same moći suđenja kao moći koja disciplinira genijalnost te se time pokazuje odredbenom za skladan odnos razuma i uobrazilje u proizvodnom procesu lijepo umjetnosti.

SLOBODAN SADŽAKOV

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

Filozofska ideja mira i umetnost

Ideja mira tematizovana je u okviru filozofskog mišljenja već u antičkom periodu, pomenimo ovde samo Heraklita i pripadnike stoičke filozofije. Kada govorimo o modernoj epohi, poznato je Kantovo zalaganje da se misaono obrazloži ideja svetskog mira. U izlaganju ćemo nastojati da ukažemo na značajnu korespondentnost filozofske ideje mira i tendencija u umetnosti (posebno književnosti) 20. veka, kao i na značajnu povezanost praktičkog konteksta i određenih koncepata unutar oblasti estetike kao filozofske discipline.

MARIJA SELAK

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Mogućnosti i granice predgovora

Odnos filozofije i umjetnosti kroz povijest itekako je varirao. Filozofija nije služila samo kao moguće teorijsko opravdanje istine umjetničkog djela. Ponekad je i sama filozofija završavala u umjetnosti. Kako bi se odnos umjetničkog djela i njegove filozofske interpretacije još jednom doveo u pitanje, u ovom će se radu kroz analizu predgovora (kao sastavnog dijela svakog kataloga izložbe) pokušati prikazati dva moguća pristupa interpretaciji umjetničkog djela. Uzimanjem za primjer predgovorâ dvaju recentnih hrvatskih povjesničara umjetnosti usporedit će se dva moguća pristupa pisanju predgovora. Jedan je »pjesnički pristup« koji ne uvodi umjetničko djelo u postojeći svijet, nego ga nužno i poetski preispisuje pridajući mu novo značenje. U tom smislu umjetničko djelo, koje je već sâm rezultat inspiracije, postaje inspiracija za nešto »novo«, a ne isključivo predmet interpretacije. Drugi je »analitički pristup« koji »događanju novoga« pronalazi mjesto u nečemu već postojećem (teoriji ili filozofskom pristupu). U analizi prednosti i nedostataka obaju pristupa otvorit će se pitanje što se događa s onim trećim, posjetiteljem kao receptorom izložbe, koji je, zapravo, u doživljaju umjetničkog djela trebao biti onaj prvi. Je li on zbog postojanja predgovora uskraćen za neposredni doživljaj samog djela ili mu predgovor služi kao sredstvo, možda je bolje reći kanal, da bi taj doživljaj mogao zaživjeti? Imajući na umu osobitosti tekstualnog ulaženja u područje likovnog i ulogu umjetničkog djela u raskrivanju istine bitka, postaviti će se pitanje je li predgovor uopće potreban ili se upravo uz pomoć predgovora umjetničko djelo vraća u teoriju i time raskriva odnosno obistinjuje?

ŽELJKO SENKOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Jedno pretumačenje Kantove »moći suđenja«

Kada tradicionalni pojmovi i pravila postaju neadekvatni u našem značenjskom horizontu, za orijentaciju u svijetu moguće se okrenuti reflektirajućoj moći suđenja, kako ju je nazvao Kant. Ona nastoji dospjeti do odgovarajućeg općeg, te živi u spontanosti pojedinca. Ova sposobnost se treba sagledavati u opoziciji spram univerzalne validnosti. Da li je pak došlo do povijesnog zakazivanja moći suđenja, propitat ćemo u dijalogu s Nietzscheovim »esteticizmom« i tezama H. Arendt, koja ju pretumačuje u horizontu političkog života.

MAJA SOLAR

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

»Aktivna« umetnost i »pasivna« filozofija

Pored »doba pesnika« i, kako je to Badiou mislio, ušavljivanja filozofije na *poem*, događa se još jedan zanimljiv šav, šav koji je sklopio ugovor umetnosti i politike. Proliferacija umetničkih praksi koje se samoodređuju kao aktivističke proizvodi različite interpretacije odnosa umetnosti, politike i filozofije, kao i pitanja i probleme. Politika je ušla u umetnost, umetnost se bavi političkim sadržajima, no pitanje je da li umetnost, snabdevajući aparat političkim sadržajima, menja sam taj aparat (Benjamin)? To iziskuje i propitivanje odnosa revolucionarne i umetničke mašine (Deleuze, Raunig), te ulogu umetnosti u insurekciji (pobuni), otporu i konstitutivnoj moći. Drugačije od razumevanja umetnosti kao politizovane (ili politike kao estetizovane), zanima me mišljenje *politike umetnosti* kao njezine vlastite politike. U tom smeru bih propitala i tzv. aktivističke umetničke prakse. Da li je aktivistička umetnost zbilja aktivna (u postojećim proizvodnim odnosima) kao što više na sav glas i je li filozofija puko pasivno mišljenje intelektualaca koji »samo pričaju«? Da li se ovde pojmovi 'aktivno' i 'pasivno' nepropitano podrazumevaju, i da li je 'aktivno' nužno vezano za promenu? Ili, pak, umetnost vlastitom politikom menja deobu čulnog (Rancière) ne podrazumevajući preuzimanje političkih sadržaja? Ušavljivanje umetnosti na politiku jeste, kao i svako ušavljivanje, »jedna pretjevanost« (Badiou), a konceptualni zadatak je raz-šaviti ove dve kategorije i misliti ih u drugačijim preplitanjima.

KATJA ŠIMUNIĆ

Zagreb, Hrvatska

Ples i filozofija

Misao Michela Bernarda o plesnom korporeitetu

U suvremenoj francuskoj filozofiji postoji nemali broj onih koji promišljaju odnos plesne umjetnosti i filozofije poput Alaina Badioua, Véronique Fabri, Marie Bardet, Barbare Formis, da spomenemo samo neke. Ovo predavanje želi predstaviti francuskog filozofa Michela Bernarda, utemeljitelja plesnog odsjeka na Sveučilištu Pariz 8, koji nakon umirovljenja 1995. djeluje kao professor emeritus na istome sveučilištu na odsjecima za filozofiju, kazalište i ples. Michel Bernard je autor djela *Tijelo (Le Corps)*, Seuil, Paris, 1995) i *O koreografskom stvaranju (De la création chorégraphique)*, CND, Paris, 2001), koja rade na podrivanju tradicionalne kategorije 'tijelo', a predlažući pojam 'korporeitet' koji je pluralan i dinamičan te implicira višeosjetilnu mrežu. Plesni korporeitet u procesu umjetničkog stvaranja, prema Bernardu, afirmira vlastite moći da se u osjetilnosti samosvojnih tjelesnih radnji učini vidljivim fikcijsko.

GORDANA ŠKORIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Metaforičko mišljenje

U odnosu filozofije i umjetnosti metaforičko mišljenje ima poseban status. Od antičke retorike metafora je bitna jezička figura. U prošlom stoljeću postaje modelom estetičkih i znanstvenih procesa spoznaje i stvaralaštva te teorijskih rasprava u znanosti o književnosti, filozofiji jezika i lingvistici, tj. u hermeneutičkim, jezičkoanalitičkim i strukturalističkim paradigmama. Zanimat će nas Grassijeva hermeneutika metafore. Dok Heidegger drži da je pretpostavka metaforičkog mišljenja tradicionalno razlikovanje osjetilnog i nadosjetilnog bića, tj. da pjesništvo nije metafora, Grassi ide drugim putem, zastupajući tezu da je pjevanje pjesnika i sâm povijesni bitak zapadnog čovjeka – tumačeći npr. *ironički izraz* romantičara *novim oblikom mišljenja*. Slično Grassiju, i Ricœur smatra da je njegova upotreba metafore ipak važnija od onoga što usput govori protiv nje.

FULVIO ŠURAN

Odjel za studij na talijanskom jeziku, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

Filozofija i glazba

U ovome eseju pokušat će se suštinski pristupiti pitanju odnosa filozofije i glazbe. Pojam ‘suštinski’ odnosi se na zajedničko podrijetlo i izvornost, odražavajući pri tome ono početno i nepromijenjeno čuđenje kojega su iskusili, iako su se od tog početnog iskustva odavno odvojili i udaljili.

Esej je prilog prisjećanju na to čuđenje u ispitivanju zajedničkoga podrijetla koje ostaje i dalje tajanstveno i dobro sačuvano u ritmičkim elementima poezije, plesa i glazbe, posebice metrike.

Nit vodilja je preispitivanje odnosa filozofije i glazbe, čije se promišljanje, u pokušaju obuhvaćanja njihova zajedničkog podrijetla, proteže do samog korijena problema.

Sama namjera da se pristupi takvom načinu istraživanja ne može biti drugo nego nastavak našeg zadatka: na filozofski način promišljati o glazbi, i to na načine na koje se filozofski može misliti o filozofiji. Može se reći kako se igra nastavlja ponovnim vraćanjem na isto pitanje. Svaki se mogući odgovor, dakle, pretvara u postavljanje novih pitanja.

NIKOLA TADIĆ

Metalurški fakultet u Sisku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Zagrebačka filozofska škola

Pjesničko-filozofske zagonetke

Jednostavnim izričajem, pokušavam pomiriti pjesništvo i eksplicitne filozofske motive. Opisujem neko drugo, davno vrijeme, neke događaje vezane uz moje profesore sa Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Melankolično, s dosta sjete, pišem im posvete. Pišem o lijepom, dobrom, pravедnosti i nepravdi, sreći i nesreći, spoznaji, ljubavi, životu, stvaralaštvu, smrti. Vodim dijalog sa živom povijesti. Ovi poetski tekstovi o jedinstvenim filozofskim egzistencijama (Vladimiru Filipoviću, Gaji Petroviću, Milanu Kangrgi, Branku Bošnjaku, Danilu Pejoviću, Danku Grliću, Marijanu Cipri, Hotimiru Burgeru, Damiru Barbariću, Branku Despotu, Nadeždi Čačinovič, Branki Brujić, Vesni Batovanja, Erni Banić-Pajnić i mnogim drugima) nastavak su moje knjige *Filozofski seminar*, koju sam predstavio na simpoziju *Suvremena hrvatska filozofija* prilikom obilježavanja 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva.

PREDRAG TERZIĆ

*Fakultet za informacione tehnologije i dizajn, Univerzitet za poslovne studije,
Banja Luka, Bosna i Hercegovina*

Od percepcije do uronjenosti

Šta sa slikom po pojavljivanju novih medija? Kao što smo videli, slika je ušla u digitalizaciju i kao takva pretvorila se u puku informaciju. U doba digitalizacije, uspelo se ono što je bilo u nagoveštaju po Ransijeru (Rancière), između kasnih godina devetnaestog veka, pa do avangarde dvadesetih godina prošlog veka. Doba koje Rinker objašnjava kao potvrđivanja projekta za oslobađanje umetnosti od slika (*oslobađanje ne samo od starih načina prikazivanja već i od novog pritiska između golog prisustva i upisivanja istorije na stvari, te istovremeno oslobađanje od napetosti između delovanja umetnosti i društvenih oblika sličnosti i prepoznavanja*). Možda je digitalizacija slike ta vrsta oslobađanja o kojoj je Rinker govorio. U digitalizaciji tradiciionalni pojam slike dobija novo polje istraživanja a koje je vezano za nove mediji koji nju u sebi sadrže. Kako bi Kitler (Kittler) rekao, mediji određuju naše situacije, i oni definišu ono šta je stvarno. Pojavom digitalizacije dobijamo situaciju da sve mogućnosti koje smo do sada razumevali sa starim medijima, unutar kompjutera bivaju sada konvertovane i kao takve sad poseduju nove mogućnosti. Drugim rečima, sve postaje lako dostupno i stvara novu mogućnost, gde se sve pretvara u informaciju i kao takvo kruži unutar novonastalog sistema dobijajući time novu živost. Doba u kojem se nalazimo Mičel (Mitchell) naziva postfotografskim dobom, u kome slika sad više ne može da bude garancija vizuelne istine, kao ni stabilnog označitelja smisla vrednosti. U digitalizaciji se napokon dolazi do prekida sa dosadašnjim utrkivanjem koje je postojalo između umetnosti i tehnologije. Sada se javlja mesto spajanja koje je omogućeno napredovanjem i dostizanjem određenog tehničkog nivoa da se takvo mesto ostvari.

MARKO TOKIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

Cy Twombly: »Suma«

Cy Twombly (1928.–2011.) donedavno je bio jedan od najvećih živućih umjetnika. Roland Barthes sa čuđenjem promatra njegovo slikarstvo koje ga nadahnjuje. Osim predgovora Twomblyjevoj monografiji radova na papiru, napisao je esej o Twomblyjevom slikarstvu pod naslovom »Mudrost umjetnosti«.

U izlaganju bih se usredotočio na Twomblyjevu sliku »Suma« (nastala 1982. godine; tehnika: ulje, kreda i olovka na papiru; dimenzije: 140×126 cm).

»Suma« se vezuje za cvijet lotos. Prema Twomblyju je taj lotos uvelike u vezi s platonizmom. Na koji način posredstvom te slike platonizam ulazi u neraskidivu vezu s linijom i bojom imamo razotkriti pažljivim gledanjem onoga kako je ta slika naslikana. Takvim gledanjem filozofija postaje misaoni par osjetu kojim se ozbiljuje umovanje. U konačnici se želi osvijetliti činjenica da umjetničko djelo kao ono osjetivo može biti odredbeno za umovanje.

ŽELJKO UVANOVIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska

»Estetika« i »etika« savršenog zločina

Pokušaj razumijevanja filozofije zla
kod nekažnjenih serijskih ubojica-likova
iz odabranih igranih filmova

Za serijske se ubojice može reći da imaju dubok, psihotični poremećaj ličnosti, pri čemu roditeljski autoriteti suprotnog spola mogu imati funkciju »okidača« patološkog zločinačkog razvitka. Umjesto filozofije dobra i ljepote konstituira se nakazni pogled na drugog čovjeka i društvo. U ovom se radu interpretiraju najpoznatiji igrani filmovi strane produkcije koji tematiziraju ovu problematiku, i to u segmentu uzajamne muško-ženske eliminacije. Na temelju proučavanja ovdje odabranih filmova može se postaviti teza o pretežito »estetskim« motivima kod muških ubojica njihovih ženskih žrtava (s vrhuncem u samouništenju, uz izuzetak Batemana iz *Američkog psiha*) te o pretežito »etičkim« motivima kod ženskih ubojica njihovih muških žrtava. Međutim, izuzetci od ovog rodno diferencirajućeg pravila i dalje su fascinantni primjeri filozofije opravdanja savršenog zločina. Nezaobilazno, ova problematika čita se i u kontekstu teza istaknutih predstavnika filozofije postmodernizma, koja se donekle miri sa svijetom zla i ružnoće.

DAFNE VIDANEC

*Visoka škola za poslovanje i upravljanje »Baltazar Adam Krčelić«,
Zaprešić, Hrvatska*

Gadamerov doprinos razumijevanju koncepta umjetnosti u suvremenoj filozofijskoj misli

U sadržaju izlaganja autorica će se fokusirati na Gadamerovu koncepciju umjetnosti kao »aktualnosti lijepoga«, izloženu u njegovu djelu *Ogledi o filozofiji umjetnosti*. Kao polazišnu točku istraživanja autorica uzima Gadamerovo pitanje: »Je li umjetnost moderne ono što uistinu razumijevamo kao umjetnost?«

Metodologija izlaganja obuhvaća dva aspekta. Prvi je povijesno-filozofijski, pitanje uzročnosti: što je Gadamera navelo na istraživanje biti umjetnosti (moderne), odnosno koje su spoznajne komponente posrijedi, a čine strukturu koncepcije umjetnosti? Druga razina problema naznačenoga u naslovu elaborata podrazumijeva kritičko-analitički pristup poimanju Gadamerova koncepta umjetnosti.

Spomenuta će se tema izložiti slojevito, u dva dijela: prvi dio elaborata obuhvaća fundiranje problematike umjetnosti s naglaskom na smisao, značaj i svrhu moderne umjetnosti. U drugom dijelu raspravljat će se o estetskoj dimenziji umjetnosti koja obuhvaća tri razine: praktičnu (umjetnost kao igra), ekspresivnu (umjetnost kao simbol) i sakralnu (umjetnost kao svetkovina).

RADOMIR VIDENVIĆ

Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija

Susret u jeziku: filosofija i poezija

Filosofija i umetnosti se često susreću i sukobljavaju, na istom su tragu, koji iskazuju različito. To ponajviše važi za filosofiju i poeziju. Njihov susret i sukob se događa u – jeziku.

Svakodnevni jezik je često konfuzan i nedosledan, pa i neadekvatan. U svakodnevnom govoru reč utiče na sagovornika, ali isto tako može i da skrene pod različitim uticajima, kao u magnetnom polju. Time se pokazuje nesvodljivost jezika i iskazanog.

Poetski jezik je metaforičan; ne može a da ne bude nedvosmislen – nastoji da dohvati suštinu jezika, da dođe do iskonskog i prvobitnog u jeziku. Lažnost ne govori protiv poetskog, već ga legitimuje kao mesto u kojem se potvrđuje stvarnost jezika.

A filosofski jezik? Filosof je uhvaćen u mreže jezika, kaže Niče (Nietzsche). Ima li metafore u filosofskom tekstu? Izgleda da metafora angažuje sveukupnu upotrebu prirodnog jezika, ništa manje nego upotreba tog jezika u filosofskom diskursu, smatra Derida (Derrida).

IRIS VIDMAR

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

David Davies o kognitivnoj funkciji književnosti

David Davies brani književni kognitivizam tvrdeći da na književnu fikciju možemo gledati kao na misaoni eksperiment. Budući da unutar znanosti misaoni eksperimenti imaju svoju kognitivnu vrijednost i da su priznati kao »oruđe« u izgradnji znanstvenih teorija, neki su autori, poput Catherine Elgin i Noëla Carrolla, tvrdili da istu ulogu mogu imati i književna djela. Davies prihvaća tezu o književnosti kao misaonom eksperimentu, ali ukazuje na određene probleme koje ona izaziva. Književnost ne može biti izvor znanja, već samo izvor hipoteza, zbog toga što književno djelo ne nudi ni argumente ni evidenciju u korist onoga što govori. U ovom se radu osvrćem na ove probleme i nastojim pokazati na koji način književnost kao izvor hipoteza može biti kognitivno vrijedna.

DIVNA VUKSANOVIĆ

Fakultet dramskih umetnosti, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Srbija

**Dijalektika vizuelne kulture:
kritička preispitivanja**

Tekst kritički preispituje pojam, status i ulogu vizuelne kulture u današnjem vremenu, s posebnim osvrtom na relacije sa umetnošću, medijima i socijalnim okruženjem. Interdisciplinarni pristup temi izlaganja (estetika, filozofija medija, studije kulture i medija, kritička teorija društva i dr.) omogućuje da se pitanja u vezi sa vizuelnom kulturom istražuju u kontekstu koji nije unapred zadat, što otvara prostor za konfrontiranje različitih interpretativnih stanovišta koja definišu ovaj kompleksni pojam, te njegovu ulogu i značaj u savremenom kulturnom životu i aktuelnim povесnim zbivanjima.

ADRESAR
SUDIONIKA I SUDIONICA

Sead Alić

Centar za filozofiju medija
Petrovogorska 18
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: sead.alic@phenomedia.org

Miroslav Artić

Lermanova 53
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: miroslav.artic@gmail.com

Boris Beck

Crvenoga križa 9
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: boris.beck.zg@gmail.com

Ivan Bekavac Basić

Kušlanova 59
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivanbekavac@yahoo.com

Tomislav Brlek

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za komparativnu književnost
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tbrlek@ffzg.hr

Jadranka Brnčić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: jbrncic@ffzg.hr

Igor Cvejić

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Čika Ljubina 18–20
RS–11000 Beograd
Srbija
e-mail: igorcvejic@gmail.com

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: icatic@fsb.hr

Emil Čić

Crvenoga križa 16
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ecic@xnet.hr

Berislav Čović

Nacionalna i sveučilišna knjižnica
Hrvatske bratske zajednice 4
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: berislavc@gmail.com

Dragan Čalović

Pavleka Miškine 16
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: calovic_dragan@yahoo.com

Bruno Ćurko

Andrije Hebranga 10e
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: bcurko@ifzg.hr

Dijana Ćurković

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: dijana.curkovic@gmail.com

Davorin Ćuti / Vilim Plužarić

Zeleni trg 3b
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: davorin.cuti@gmail.com, vilim.pluzaric@gmail.com

Zlatan Delić

Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
Univerzitetska 8
BA–75000 Tuzla
Bosna i Hercegovina
e-mail: zlatan.delic@untz.ba

Ivan Dodlek

Kaptol 29
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.dodlek@zg.t-com.hr

Barbara Dolenc

Kralja Tomislava 77
HR–49000 Krapina
Hrvatska
e-mail: barbaradolenc@hotmail.com

Marko Došen

Bihaćka 12
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: m.dosen.os@gmail.com

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: igor.eterovic@medri.hr

Saša Horvat

A. B. Šimića 11
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: horvat.sasa@gmail.com

Sanja Horvatinčić

Srebrnjak 168
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: shorvat@hart.hr

Irfan Hošić

Univerzitet u Bihaću
Tehnički fakultet
Irfana Ljubijankića bb
BA–77000 Bihać
Bosna i Hercegovina
e-mail: i.hosic@tfb.ba

Nusret Isanović

Ul. Hasana Kikića 15
BA–71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
e-mail: nusret.isanovic@gmail.com

Nevena Jevtić

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: nevenja@gmail.com

Marko Kardum

Gornjogradska gimnazija
Trg Katarine Zrinske 5
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: m8kardum@gmail.com

Ivana Keser Battista

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
Ilica 85
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivana.keser@mail.inet.hr

Ivana Knežić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: iknezic@unizd.hr

Marijana Kolednjak

Veleučilište u Varaždinu
J. Križanića 33
HR–42000 Varaždin
Hrvatska
e-mail: marijana.vz@gmail.com

Leonida Kovač

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih umjetnosti
Ilica 85
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: leonida.kovac@zg.htnet.hr

Marijan Krivak

III. Pile 2

HR–10000 Zagreb

Hrvatska

e-mail: marijan.krivak2@zg.t-com.hr

Marija Lamot

Srednja škola Krapina

Hrvatskog narodnog preporoda 6

HR–49000 Krapina

Hrvatska

e-mail: marija.lamot@gmail.com

Mile Marinčić

Srednja škola »Ivan Švear«

Školska 12

HR–10310 Ivanić Grad

Hrvatska

e-mail: mile.marincic66@gmail.com

Dunja Matić

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Odsjek za kulturalne studije

Slavka Krautzeka bb

HR–51000 Rijeka

Hrvatska

e-mail: dmatiac@ffri.hr

Nediljko Matić

Hrvatski Crveni križ

Ulica Pavla Hatza 28

HR–10000 Zagreb

Hrvatska

e-mail: clementia@hck.hr

Željka Matijašević

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za komparativnu književnost
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: zmatijas@ffzg.hr

Martina Miholić

19 Perran Rd.
SW2 3DJ London
United Kingdom
e-mail: martina.miholic@gmail.com

Ivan Molek

Martijanečka 17
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: ivan.molek@zg.htnet.hr

Žarko Paić

Sveučilište u Zagrebu
Tekstilno-tehnološki fakultet
Baruna Filipovića 28a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: zarko.paic@ttf.hr

Livia Pavletić

Centar za filozofiju medija
Petrovogorska 18
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: pavleticlivia@gmail.com

Blaženka Perica

Sveučilište u Splitu
Umjetnička akademija
Zagrebačka 3
HR–21000 Split
Hrvatska
e-mail: blazenkaperica@yahoo.de

Maja Poljak

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: mpoljak@unizd.hr

Mojca Rapo

Gimnazija Karlovac
Rakovac 4
HR–47000 Karlovac
Hrvatska
e-mail: mojcarapo@yahoo.co.uk

Vani Roščić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV. br. 2
HR–23000 Zadar
Hrvatska
e-mail: vroscic@yahoo.it

Katarina Rukavina

Ul. Dane Godine 10
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: katarina.rukavina@gs.t-com.hr

Vedran Rutnik

Psunjska 105
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: vrutnik@gmail.com

Slobodan Sadžakov

Jug-Bogdana 29
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: ssadzakov@yahoo.com

Marija Selak

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: marija.selak@gmail.com

Željko Senković

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: zsenkovic@ffos.hr

Maja Solar

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Srbija
e-mail: majasolar6@yahoo.co.uk

Katja Šimunić

Petrova 35a
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: katjasimunic@yahoo.fr

Gordana Škorić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: gordana.skoric@zg.t-com.hr

Fulvio Šuran

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za studij na talijanskom jeziku
M. Ronjgova 1
HR–52000 Pula
Hrvatska
e-mail: fsuran@ffpu.hr

Nikola Tadić

Zibelska 15
HR–44000 Sisak
Hrvatska

Predrag Terzić

Jurija Gagarina 86
RS–11070 Novi Beograd
Srbija
e-mail: predrag.terzic@yahoo.com

Marko Tokić

Naumovac 29
HR–10000 Zagreb
Hrvatska
e-mail: tokicmarko@yahoo.co.uk

Željko Uvanović
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Hrvatska
e-mail: uvanovic@gmail.com

Dafne Vidanec
Visoka škola za poslovanje i upravljanje
»Baltazar Adam Krčelić«
V. Novaka 23
HR–10290 Zaprešić
Hrvatska
e-mail: dafne.vidanec@gmail.com

Radomir Videnović
Mokranjčeva 80
RS–18000 Niš
Srbija
e-mail: ravi.nissin@sbb.rs

Iris Vidmar
Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Slavka Krautzeka bb
HR–51000 Rijeka
Hrvatska
e-mail: ividmar@ffri.hr

Divna Vuksanović
Bul. Zorana Đinđića 26/13
RS–11070 Novi Beograd
Srbija
e-mail: divnavuk@eunet.rs

IZDAVAČ
Hrvatsko filozofsko društvo

ZA IZDAVAČA
Lino Veljak

UREDNIK
Hrvoje Jurić

DIZAJN KORICA
Krešimir Babel

PRIJELOM TEKSTA
OCEAN GRAF, Zagreb

TISAK
GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA
300

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 786875.

ISBN 978-953-164-160-9